

Fig. 1. Kirken set fra sydøst o. 1905. Hude fot. — *Die Kirche von Südosten gesehen, um 1905.*

HENNE KIRKE

VESTER HORNE HERRED

Sognet nævnes første gang 1291.¹ Der fandtes allerede 1145² en biskoppelig hovedgård i Henne, og kirken, der formodentlig var viet S. *Nicolaus* (jfr. altertavle og sidealtertavle nr. 2),³ tilhørte uden tvivl Ribebispen indtil 1299,⁴ da biskop Kristian inkorporede den i Puggård skole i Ribe, hvor kirken forblev til reformationen.⁵ Herefter opfattedes den som kronens, underlagt sysselprovstens tilsyn. 1722⁶ solgtes kirken til Peder Nielsen Endorph til Hennegård, og kirken fulgte herefter Hennegård til 1829⁷ (jfr. bl.a. indskrifter på altertavle), da den afhændedes til staten. 1862 solgtes kirken på auktion til et interessentskab af otte mænd i sognet. Den overgik til selveje 1918.⁸ — Ifølge kirkelisten i Ribe Oldemoder (jfr. s. 1021) svarede kirken o. 1350 den størst mulige afgift, 8 skilling sølv. Efter at sognet var forarmet af

sandflugt, fik pastoratet 1683⁹ Lønne tillagt som anneks.

Et *sagn*, optegnet 1842,¹⁰ fortæller, at der vest for kirken har ligget en stor by, hvorfra der om søndagen kunne komme indtil 25 vogne til kirke.

Kirken og den lille kirkeby med kro og præstegård ligger lidt nord for den nu udtørrede Filsø, omtrent 600 m øst for den gamle bispegård, Hennegård (jfr. kortet s. 1029). Bygningen er rejst på en svag højning, hvis højeste punkt findes under skibets midte, hvorfra der er jævnt fald mod øst og syd.

Kirkegården, hvis areal 1862⁸ blev opregnet til

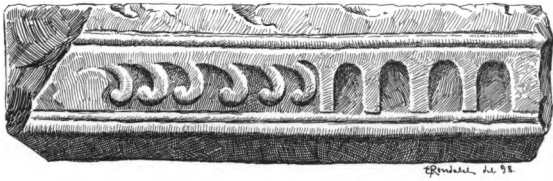

Fig. 2. Nordre og søndre korbuekragbånd (s. 1241). Tegnet af E. Rondahl 1898. — *Nördliches und südliches Gesimsband des Triumphbogens.*

153×132 alen (ca. 96×83 m), er o. 1930 og o. 1960 udvidet mod syd. Den hegnes i øst, nord og vest af gamle græsgrøede diger, som udvendig er sat af rå kamp. Såvel dige som kirkegård er overvokset af buske og træer. 1986 er man i færd med at rydde den massive beplantning omkring selve kirken. I nord og vest er udvendig et læhegn. Det udflyttede dige omkring den søndre udvidelse er beplantet med gyvel. — *Hovedindgangen* (fig. 3) i øst er en køreport med ganglåde, lukket af jerngitre mellem svære piller i blank mur og afdækket med hvidtet cementfremspring, kronet af granitkugler. En lignende indgang i vest er opført 1885,⁸ og i syd findes en port i tilsvarende ud-

Fig. 3. Kirkegårdens østre indgang (s. 1240). NJP fot. 1985. — *Östlicher Friedhofseingang.*

formning. Et syn over kirke og kirkegård 1668¹¹ opregner tre murede og hvidtede *†stetter*. Porten var da uden lukke og fyldt med »sadder« (græstøv). 1730¹² manglede de tre stetter teglsten, og *†ristene* var brøstfældige. Stendiget var delvis faldet ned, så kreaturer kunne bryde igennem. 1862 nævnes to ligporte og to ganglåger, alle med gitre. Den vindomblæste kirkegård lå endnu i græs. To stier førte fra indgangene til kirkedøren. På kirkegården talte præsten tre gravsten og 30 »monumenter« af jern og træ.⁸ Gravene var orienteret efter den afdødes landsby; druknede, ilanddrevne søfolk blev begravet i kirkegårdens nordvestre hjørne, i retning af havet.¹³ Regulerede, afgrænsede gravsteder indførtes i årene efter 1880 (jfr. fig. 1).⁸ – Et lille nødtørftshus ved vestdiget er opført 1933.

BYGNING

Kirken består af romansk kor og skib, som i senromansk tid er forlænget i både øst og vest, samt to senmiddelalderlige tilbygninger, våbenhus foran det romanske skibs syddør og tårn i vest. Orienteringen har nogen afvigelse til syd.

Materialer og teknik. Kirkens ældste afsnit, det romanske kor og skib, er udvendig af *granitkvadre*, som muligvis også er anvendt indvendig i de pudsede og hvidtede vægge. Taggavlen over triumfmuren er af rå marksten. Bygningen hviler på en *skråkantsokkel*, hvis skråfas er noget kraftigere under koret og skibets østende end vestover. Den oprindelige kvaderstenskirk er antagelig opført i to tempi med et ophold vest for triumfmuren, som fornemmes i soklen 3-4 m vest for de østre hjørner; men der er næppe tale om andet end et byggestop. – Under arbejdet med kirkegårdens udvidelse 1931 fandtes sydvest for kirken store mængder granitafslag, formodentlig affald fra tilhugningen af kvadrene.¹⁴

Døre og vinduer. Skibet har bevaret begge sine retkantede dørsteder. Den tilmurede norddør dækkes af en stenhjælpe 215 cm over den gennemløbende sokkel. I den ibrugværende syd-

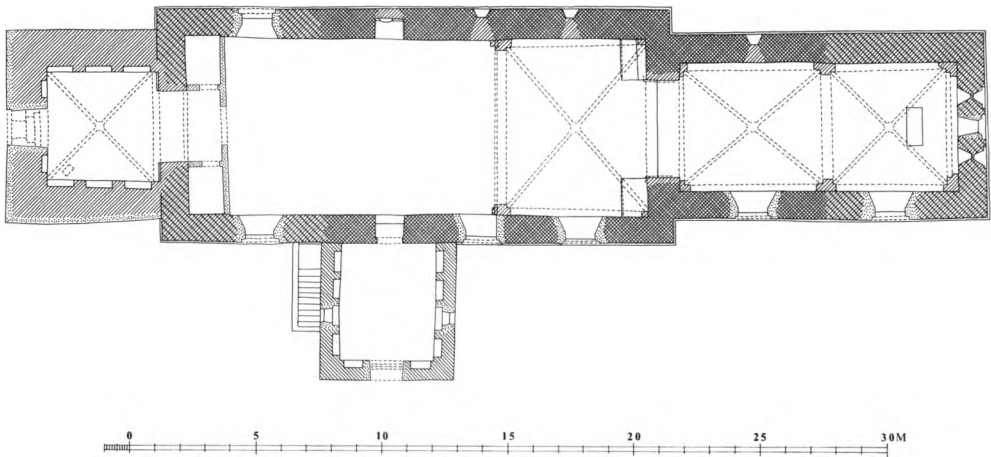

Fig. 4. Grundplan 1:300. Målt af Henrik Gram og Søren Gottfred Petersen 1978. Tegnet af MN 1986. — Grundriss 1:300.

dør forekommer dørømslaget at være ommuret.

Af de oprindelige, rundbuede og smigede vinduer er bevaret korets nordvindue (koret må oprindeligt have haft en åbning i hver af de tre sider) samt to vinduer i skibets nordside, mellem triumfmur og dørsted. Alle står nu som udvendige blændinger. Korvinduet har som andre på egnen (sml. bl.a. Ovtrup og Nørre Nebel) udvendig en lille skråfas. Vinduet, der i sin hele udformning minder meget om korvinduerne i Ovtrup, dækkes af en monolit overligger med femsidet yderside, afpasset til skifterne. Også sålbænken er monolit, mens karmene er af to kvaderskifter. Skibets to vinduer, der er uden affasning, er højt placeret med bunden (monolite sålbænke) 2,5-2,65 m over soklen. Overliggerne, der har retkantet overside, er passet ind i murens øverste skifte.

Romanske billedkvadre. 1) (Fig. 9). Svagt fremspringende mandshoved, som forneden ender i en (skæg)spids. Der anes øjne, næse og mund.¹⁵ I korets sydside, lige under vestkarmen af det nuværende, vestre vindue. 2) (Fig. 8). Fremspringende halvkugle midtdelt af vandret reliefbånd. I korforlængelsens gavl, under midtvinduets nordre side, hvortil kvaderen må være flyttet fra det romanske kor. 3) Et lille indhugget kors ses i nedre, østre karmkvader i korets nordvindue.

Indre. I såvel kor som skib har loftsbjælkerne været indmuret i murkronen, og brædderne

har ligget på bjælkernes overside, således som det stadig er tilfældet i skibets vestre del. Den brede korbue er udvidet, rimeligvis i forbindelse med hvælvslagningen. Buen er af tegl, vanerne kvadersatte over en granitsokkel, hvis profil er sammensat af rundstav over en skrånkant. To indsatte, profilerede *kragbånd* (fig. 2) har motiver sammensat af rundbuede arkader¹⁶ og cirkler samt en omvendt »løbende hund«, snart fordybet, snart ophøjet.

Senromanske udvidelser. Tidspunktet for kor-

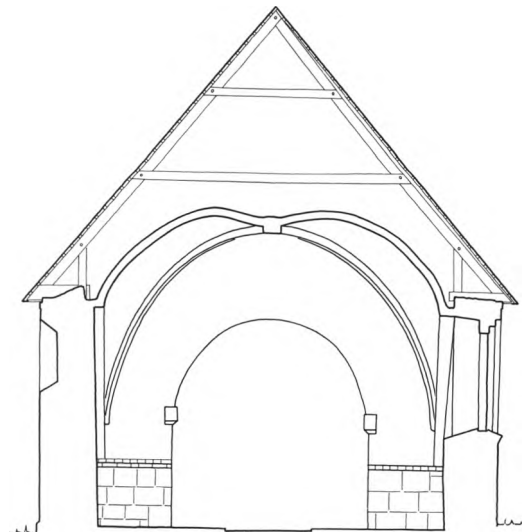

Fig. 5. Tværsnit 1:150 gennem skib, set mod øst. Målt af Henrik Gram og Søren Gottfred Petersen 1978. Tegnet af MN 1986. — *Querschnitt 1:150 durch das Schiff, gegen Osten gesehen.*

Fig. 6. Kirken set fra nordøst. NE fot. 1986. — *Die Kirche von Nordosten gesehen.*

udvidelsen må med udgangspunkt i østgavlens vinduesgruppe sættes til tiden o. 1250-1300, men det kan ikke afgøres om forlængelsen i øst er ældre end skibets vestforlængelse, der savner daterende holdepunkter. Begge tilbygninger er opført på en skråkantet granitsokkel, som slutter sig til henholdsvis korets og skibets profiler.

Korforlængelsen består foruden af 4-5 skifter granitkvadre (herunder hjørnekvadre), der må stamme fra den oprindelige korgavl. Derover er materialet munkesten i munkeskifte. Østgavlen (fig. 7) udgør med en trekoblet vinduesgruppe og samhörrende gavlblændinger et smukt eksempel på overgangsstilens arkitekturformer. Vinduerne, det midterste lidt højere og bredere end de øvrige, er rundbuede og smigede med en lille udvendig fals. Afstanden mellem dem (udvendig) svarer til længden af

en munkesten, mens lysningen, der ligger midt i muren, kun er en smal sprække, en halv sten bred. Midtvinduet er vansiret ved indsættelsen af en spidsbuet støbejernsramme (før 1897), sidevinduerne er tilmuret i lysningen. Over vinduesgruppen har gavlen tre svagt spidsende halvsten dybe blændinger, af hvilke den midterste har en »aftrappet« bue. Det aflange korrum har ligesom det forlængede kor i Ål stæet med fladt bjælkeloft, indtil det overhvævedes i senmiddelalderen.

I *vestforlængelsen* er murene – modsat korforlængelsen – udvendig helt beklædt med kvadre. Skråkantsoklen, der har løbet rundt om hele bygningen, ses endnu i tårnummet. Indersiden er sandsynligvis af rå marksten, der er anvendt indvendig i taggavlen, som dog delvis er fornyet ved tårnets opførelse. Der er ingen sik-

re spor efter det oprindelige skibs vesthjørner, hvorfor man ikke umiddelbart kan påvise skellet mellem det romanske skib og forlængelsen. Tilbygningen, der ikke har bevaret gamle vinduer, har – nu som oprindelig – bjælkeloft.

Gotiske tilføjelser og ændringer. Våbenhus og tårn er formodentlig opført engang i 1400'rne. De to bygningers indvendige spareblændinger er nært beslægtede, men det er ikke muligt at afgøre den tidsmæssige rækkefølge i byggeriet. Derimod forekommer det sandsynligt, at den aldrig afsluttede overhvælvning af kor og skib er foregået ret sent, formodentlig o. 1500 (jfr. ÷kalkmalerier).

Våbenhuset ved skibets sydside er udvendig af granitkvadre og munkesten, indvendig alene af tegl. Muren har indvendig i alt 10 fladbuede, helstens dybe spareblændinger, fire i hver flankemur og en på hver side af den udvidede dør. Østvæggens er slået sammen to og to og pillen imellem dem delvis borthugget, så den nu fremtræder som en slags konsol. Bunden tjener som en træbeklædt bæk. I øst og vest er gennembrudte lysglugger fra 1844 med retkantet trækarm.¹⁷ Samtidig blev bygningen forsynet med nyt tagværk og muret gesims, der er ført op langs gavllinierne under det opskalkede tag. Rummet dækkes af et bjælkeloft. Tagbeklædningen er siden 1700 tegl.¹⁸ 1668¹¹ var et ældre blytag delvis erstattet af brædder.

Tårnet ved det forlængede skibs vestgavl er opført af munkesten i munkeskifte. Østmuren hviler på skibets mur,¹⁹ hvorigennem der er brudt en bred, rundbuet arkade. Det rummelige tårnrum har forneden i muren i syd, vest og nord tre helstens spareblændinger, en fladbuet i midten flankeret af to med spærstik. I vest indsatte Hennegårds ejer 1776 en rundbuet dør²⁰ (udvidet 1933), hvorved man ødelagde underdelen af et rigt falsat, fladbuet vindue. Rummet dækkes af et krydshælv med kvartstensribber, hvilende på en rund skjoldbue mod skibet og med vederlag i væggene i de tre øvrige sider; oversiden har kun svage nedskæringer.

Adgangen til de øvre stokværk var oprindeligt ad en tømret ÷fritrappe i nord, som ledte op til en udvendig spidsbuet og falsat dør, nu

Fig. 7. Korforlængelsens østgavl med trekoblet vindue (s. 1242). NE fot. 1986. — *Ostgiebel der Chorverlängerung mit Dreifenstergruppe.*

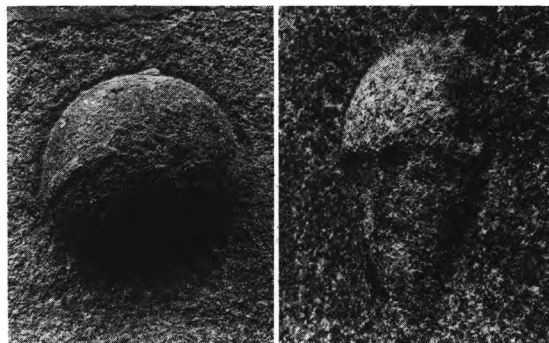

Fig. 8-9. Romanske billedkvadre (s. 1241). 8. Halvkugel, midtdelt af bånd. 9. Mandshoved. NE fot. 1982. — *Romanische Skulptursteine. 8. Halbkugel. 9. Männerkopf.*

blændet i lysningen. Døren, der indvendig er rundbuet, udmunder i et næsten lukket, snævert rum mellem hvælvets overside og mellemstokværkets gulv. Her ses i vest en tilmuret, rundbuet åbning svarende til døren i nord. Sidstnævnte sidder så lavt, at passagen har været ret besværlig, hvorfor man formodentlig tidligt har skabt adgang fra tårnrummet via en *lem*, brudt i sydkappens vestre svikkel. Nogle trin op mod hvælvtoppen er muret oven på vestkappens søndre del. Nu er der adgang til mellemstokværket fra skibets loft gennem en sent etableret dør. En lysåbning i nord er udvendig spidsbuet og falsat, nu med et lille rundbuet støbejernsvindue. En tilsvarende åbning i syd har fået fladrundbuet form i forbindelse med skalmuring i 1700'erne. »Klokkestokværket« (klokken hænger nu i tagrummet) har mod nord et udvendig spærstikafdækket, indvendig fladbuet glamhul, nu delvist tilmuret ved istandsættelsen af et rundbuet støbejernsvindue. Østmuren og sydmuren har haft tilsvarende glamhuller, nu tilmuret udvendig. Nordmuren har to, østmuren tre cirkelblændinger. Klokkestokværkets vestmur synes ligesom vestgavlen helt ommuret. Østre taggavl har forneden et fladbuet lydhul, der udvendig viser sig i bunden af en bred højblænding med tvedelt, rundbuet afslutning og flankeret af sideblændinger, der formodentlig engang har været spids- eller rundbuede, men nu fremtræder med »spærstik« ud mod taglinien. Blændingerne omgives af stumper af savskifter. Vestgavlens udsmykning er en efterligning af østgavlens, idet midtblændingen dog har et tvillingdelt lydhul. Tagværket med et lag hanebånd og spærstivere er dels eg, dels fyr. – Tårnets syd- og vestmur er skalmuret flere gange. Behovet for en reparation nævnes i synsforretningerne 1668¹¹ og 1730.¹² Sidstnævnte år var »trappen« (sandsynligvis den udvendige fritræppe) livsfarlig og alle trin løse og rådne. 1883⁸ indsattes trækband og jernankre.

Hvælvbyggenet, der som nævnt formodentlig først er foregået o. 1500, er på vanlig vis begyndt i øst, men aldrig fuldført, idet arbejdet er afbrudt efter første hvælvfag (ud af tre planlag-

te) i skibets østende. De tre fag næsten identiske krydshvælv, to i det forlængede kor og et i skibet, hviler på falsede vægpiller og ret smalle skjoldbuer; ribberne er kvartstens. Kapperne kupler sig op i tagværket næsten uden indskæring over ribberne – et træk, der taler for et sent opførelsestidspunkt. Skibets østre hvælvkappe går i et med triumfmuren, der må være ommuret i forbindelse med hvælvslagningen. Den runde gjordbue i vest har vederlag for endnu en hvælvning (jfr. fig. 33), der som sagt aldrig er blevet til noget: skibets vestre to trediedele står fortsat med bjælkeloft.

Tagværkerne over kor og skib og disses forlængelser er middelalderlige og af eg. Korets må være samtidigt med østforlængelsen; senere er bjælkerne savet af i forbindelse med hvælvslagningen. De 14 spærfag, med et lag hanebånd og korte spærstivere, er nummereret fra vest mod øst med øksehugne streger i syd og firkantstik i nord. Tagværket i skibet har to lag hanebånd og er formodentlig også lagt op i én omgang. De 20 spærfag er nummereret fra øst mod vest i tre tempi, i syd med huljern og øksehugne streger, i nord med firkantstik.

Vedligeholdelse og istandsættelser. Ved et syn på kirken i sommeren 1668¹¹ fandt synsmændene, at loftsbrædderne i skibets vestende var brøstfældige. Tårnets sydvestre hjørne og »lavkirkens« (korets) søndre side manglede »sømning« (fugning) og kalk. På våbenhusets vestre side var der kun »noget ringe bly ellers tækket med fjæl«. Forud for synet 1700¹⁸ var tårnmuren nyrepareret, og kor og skib i god stand; våbenhuset var nu tækket med tegl. 1730¹² var der kun tre små, mørke vinduer i kirken, og der manglede gulvbelægning under stolestaderne: »folket ligger og søler sig i den svarte jord«. Synet bød, at der blev lagt et murstensgulv. Tårnets søndre og vestre side trængte til en reparation. – En hovedistandsættelse blev foretaget 1767,¹⁸ og igen 1813²¹ og 1842.¹⁷ 1884 blev kvaderstensmurværket rensat for hvidtekalk, og 1886 ønskede provsten overdækningen over kirkens *†brandstiger* (ophængt på nordmuren?) fjernet.⁸

Varme. Efter en forudgående underskriftind-

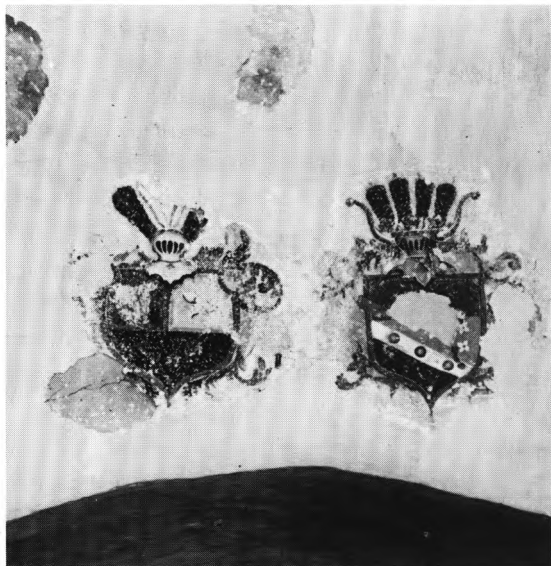

Fig. 10. †Kalkmalede våbenskjolde o. 1776 for Elisabeth Marie Gyldenfeldt og Christen Sørensen Rygaard (s. 1245). Eigil Rothe fot. 1909. — *Freskomalerei, Wappenschilde um 1776 der Elisabeth Marie Gyldenfeldt und des Christen Sørensen Rygaard.*

samling blandt sognets beboere opsattes 1894 et »varmeapparat« (kakkelovn?) i skibets nordvestre hjørne med skorsten op gennem tårnet. I en nyetableret fyrcælder under våbenhuset (med egen indgang fra vest) installeredes 1932 et luftopvarmningsanlæg, der 1966 er udskiftet med et oliefyret vandvarmeanlæg.⁸

Kirkens klædelige *trævinduer* er muligvis kommet til i 1700'rne. Der er to i korets sydside og tre i skibets, mens ét i skibets nordmur, vest for dørstedet, er indsat 1846²² som afløser for et lille (romansk?) vindue. De retkantede træarme sidder i falsede, fladrundbuede åbninger.

Et større bygningsarbejde blev udført 1932-33 (ark. Aage Bugge) i forbindelse med indretning af fyrcælder under våbenhuset. Hovedindgangen blev forlagt til tårnets vestmur, hvor der indsattes en bredere dør i en allerede eksisterende åbning, brudt 1776 for at give herskabet på Hennegård adgang til et herskabspulpirum i skibets vestende (se s. 1263). Tårnrummet blev istandsat og gulvet her og i skibet sænket. 1958 blev bjælkeloftet i skibets vest-

ende fornyet, og de nye bjælker hængt op i rundjernsstænger; samtidig blev blytaget omstøbt på tårnet og på skibets sydside.

Kirken, der 1986 står over for en hovedrestaurering, har blank granitkvadermurværk, mens tårn og våbenhus, den teglmurede del af korforlængelsens gavl samt de fladbuede vindueskarme er hvidkalket. Korforlængelsens flankemure er pudset med cement og kvaderfulget. Taget er nu som tidligere af bly, idet våbenhuset dog har tegltag. I det indre står vægge og hvælv hvidtede; i gulvet ligger gule mursten.

†KALKMALERIER

En prøveafdækning af vægge og hvælv ved Eigil Rothe 1910 afslørede kalkmalerier fra to perioder, der igen blev overhvidtet.²³

1) O. 1500. På hvælvrubber og -buer fandtes et *sparremønster* vekslende med farverne gråsort og okker, i manéren svarende til skibets hvælvdekoration i Janderup kirke (s. 1040).

2) (Fig. 10), o. 1776. To *våbenskjolde* i skibets hvælv, østre kappe. I syd sås Gyldenfelternes våben for Elisabeth Marie Gyldenfeldt (†1791), Hennegård, og i nord et ikke anerkendt slægtsmærke, der formentlig refererer til hendes første (ikke adelige) mand, Christen Sørensen Rygaard (†1780).²⁴ Våbenet var tværdelt, og det øverste felt igen lodret delt af gult, hvori tre sorte liljer, og blå, hvori en hvid blomst; nederste felt var rødt med tre gule stjerner. De to våbener er formentlig malet i forbindelse med kirkerummets renovering 1776 (jfr. inventar, oversigt).

INVENTAR

Oversigt. Det rige inventar omfatter adskillige bemærkelsesværdige stykker, ejendommeligst er alterbordet med tre malerier af katolske officerer fra Kejserkrigen 1627-29.

Inventarets grundstamme er en næsten komplet middelalderlig møblering. Den omfatter foruden den romanske døbefont en sjælden unggotisk korbuekrucifiksgruppe, klokke fra 1444, alterstager, en gotisk skabaltertavle fra o. 1500 på højaltret og to

samtidige sidealtertavler, den ene stadig på et sidealterbord i skibets nordøsthjørne.

Et tilsvarende sidealterbord i syd tjener som underbygning for det ældste stykke renaissanceinventar, Hans snedkers prædikestol, skænket af Hartvig Staverskov til Hennegård. Ligeledes i ungrenæssancestil er det velbevarede stoleværk, der formentlig dateres af årstallet 1587 på Hennegårds herskabsstol. Fra 1500'rne stammer også en jernbunden dørløj, mens en udbygning af højaltertavlen i højrenæssancestil må være fra o. 1600-20 ligesom den festlige prædikestolshimmel.

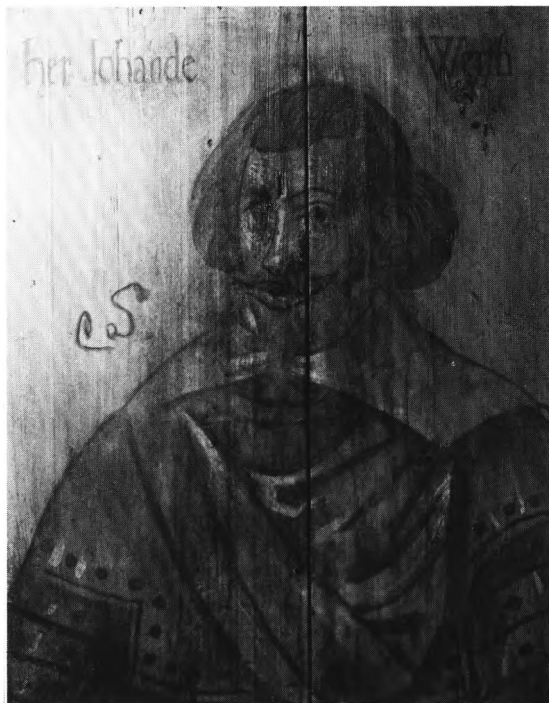
Alterkalken fra 1704, med stempel for Jens Andersen Klyne i Ribe, er en gave fra præsten Knud Mikelsen Ho og hans hustru Anna Knudsdatter. Disken er fornyet o. 1750 af Jens Terckelsen Ørrenstrup i Varde. Det nævnte alterpanel med renaissancemalerier er formentlig kommet til kirken fra Hennegård i forbindelse med en istandsættelse og nymaling af altertavlen 1725, bekostet af kirkeejeren Peder Nielsen Endorph, der endvidere skænkede **†**alterklæde og **†**messehagel. En senere kirkeejer, Christen Sørensen Rygaard, opsatte 1776 et herskabspulpitur med maleri i landlig rokokostil af Niels Lund, der samtidig nystafferede alt inventar (jfr. **†**kalkmalerier). To **†**barokstole fra herskabspulpituret er nu i Nationalmuseet, mens en kopi står i kirken. Fra 1700'rne stammer endvidere en pengeblok, en skrifteskammel og en præsterækketavle. 1800'rne er repræsenteret ved dåbsfadet og et sygesæt, leveret af Lorentz Anholm Thuun i Varde.

Farvesætning. Bortset fra de to sidealtertavler, hvis originalstaffering er søgt genskabt 1909, står inventaret gennemgående med bemalinger fra 1700'rne, i sjælden grad urørt af nyere tids restaureringer. Altertavlens farver er fra ovennævnte istandsættelse 1725, signeret af Hans Poulsen fra Ribe. Prædikestol, pulpitur og stoleværk står med en rokokostaffering, der ifølge en forsvunden indskrift på stolestærne er udført af Niels Lund 1776.

Alterbordet er et panelværk, groft sammenflikket, formentlig o. 1725, af genanvendt renaissancepanel, hvorpå er malet *tre portrætter* af kejserlige officerer fra Tredivveårskrigen, der må være udført 1627-29 (fig. 11-13). Panelet er af fyr, 156×79 cm, 95 cm højt. Forsiden har to nogenlunde regelrette profilfyldinger, kortsiden i syd én, mens den i nord er helt flikket af mindre stykker. De tre hele fyldinger rummer hver et brystbillede af en rustningsklædt officer, hvis navn er angivet foroven med skriveskrift. Portrætterne står ganske svagt, kun i mørk kontur, synlig gennem en lys rødlig overmaling, der dækker hele alterbordspanelet. På forsiden ses fra nord: 1) (Fig. 11) »her Ohr Rohr«, med midtdelt, langt og glat hår og overskæg. 2) (Fig. 12) »Octavius Picolomini General«

Fig. 11-13. Portrætter af katolske officerer fra Kejserkrigen, malet 1627-29 på panel (fra Hennegård?), der siden o. 1725 tjener som alterbordspanel (s. 1246). 11. Kasper v. Ohr. 12. Octavius Piccolomini. 13. Johann v. Werth. Erik Skov fot. o. 1969.

— *Porträts katholischer Offiziere aus dem Dreißigjährigen Krieg, gemalt 1627-29 auf Getäfel (vom Gut Hennegård?), die seit ca. 1725 als Altartischgetäfel dienen. 11. Kasper v. Ohr; 12. Octavius Piccolomini; 13. Johann v. Werth.*

General«, med halvlangt krøllet hår, overskæg og hagefip og som Ohr med en stor tunget krave. 3) (Fig. 13) »her Iohan de Werth«, med glat bølget hår, over- og hageskæg. Over rustningen er slængt en kappe.

De tre enestående portrætter må være malet under Wallensteins besættelse af Jylland 1627-29. Jacob Helms, den første, der synes at have været opmærksom på malerierne, ville 1874 vide, at de skulle være kommet fra Hennegård. Sandsynligvis har den senere så fremtrædende Octavius Piccolomini under besættelsen resideret på Hennegård og har dér ladet sig selv og to af sine officerer forevige på stuerne panel. ²⁵Som alterpanel i kirken er malerierne formentlig blevet opsat ved den istandsættelse af altertavlen, som Hennegårds ejer Peder Nielsen Endorph lod foretage 1725.

To *sidealterborde* i skibets østhjørner er formentlig samtidige med kirkens to bevarede sidealtertavler fra o. 1500. De er muret af tre skifter granitkvadre med munkestensafdækning, det nordre 153×95 cm, og 125 cm højt, det søndre 149×98 cm, 85 cm højt. Det nordre bord har langs bagkanten en forhøjning i ét teglskifte, der tjener som fod for Mariatavlen.

Før en ommuring 1909 var foden fire skifter høj, og hele bordet var overpudset med cement. Det søndre bord danner underbygning for prædikestolen og er ændret i nord 1932 ved indbygningen af en muret prædikestolstrappe.

Højalterbordets panel dækkes af et rødt *alterklæde* af fløjlm med guldkors fra o. 1900. †*Alterklæder*. Inventariet 1730 nævner et nyt rødt fløjlsalterklæde, der bar kirkeejeren Peder Nielsen Endorphs og hustrus broderede navnetræk, og som forvaredes hos denne.¹² 1841 anskaffedes et nyt alterklæde af rødt bomuldsfløjlm,²² hvorefter det gamle blev opfarvet og anvendt som beklædning til prædikestolen og gardin på pulpituret.¹⁷

Altertavlen (fig. 15) består af en sengotisk fløjaltertavle fra o. 1500, der efter egnens sædvane o. 1600-20 er moderniseret og udbygget til en stor renæssanceopbygning. Den står siden en istandsættelse 1918 med en barokstaffering fra 1725, bekostet af den daværende kirkeejers Peder Nielsen Endorph og signeret af Hans Poulsen skildrer fra Ribe.

Den ganske velbevarede katolske højaltertavle (fig. 16) slutter sig ligesom kirkens Mariatavle (sidealtertavle nr. 1) til en række arbejder i

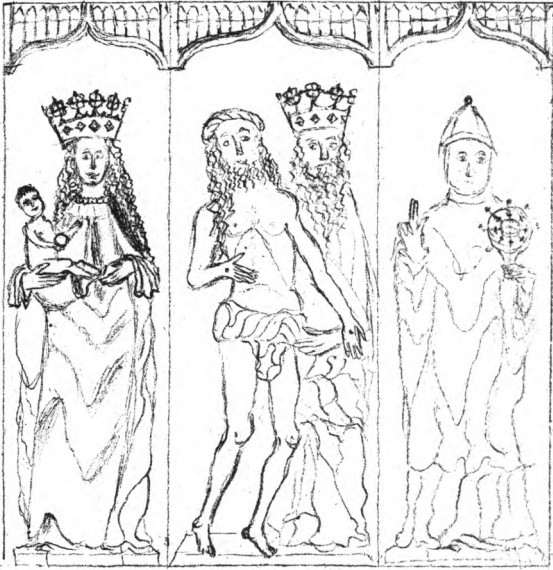

Fig. 14. Altertavlen midtskab (jfr. fig. 15), efter anonym tegning 1798 i NM2. — *Mittelschrein des Altarbildes, nach anonymer Zeichnung 1798.*

Nordtyskland og Danmark, henført til den såkaldte »Imperialissimamester«, og har nære sidestykker i Jerne (s. 984) og Grimstrup (Skast hrd.).²⁶ Tavlen har i midtskabet en Nådestolsgruppe, flankeret af Maria med barnet, og i syd - på værnehelgenens sædvanlige plads - en bispehelgen, formentlig S. Nikolaj, som traditionen knytter til kirken (jfr. indl.). I fløjene står de 12 apostle i to rækker, ligesom hovedfigurerne under gennembrudte kølbuealdakiner med stavværk.

I midtskabet er Nådestolen på traditionel vis fremstillet som en tronstol, hvorpå Gudfader sidder, fremvisende sin martrede søn i skikkelse af en smertensmand, der blotter sine vunder (fig. 18). Gruppen indrammes af stolens høje vanger med udskårne vandnæser og fiale-spir. Maria med barnet er skåret efter nogenlunde samme forlæg som sidealtertavlen og en lang række andre samtidige Madonnafigurer.²⁷ Barnet holder i sin højre hånd en frugt. Bispehelgenen er vist i fuldt skrud med højre hånd løftet velsignende, venstre hånds attribut mangler. En tegning fra 1798 viser i hånden en ubestemmelig genstand, måske hovedet af en bispestav (fig. 14).

Fløjenes apostle er skåret efter samme forlæg som i Tystrup (DK. Sorø s. 966). De bærer alle fodsider kjortler og kapper, nogle har sko, andre er barfodede, og de fleste bærer en bog foruden deres attribut. En del attributter er fornyede og ombyttede i 1800'erne, og 1918 har man flyttet nogle af apostlene om for bedre at bringe dem i overensstemmelse med de sekundært malede navne over figurerne. Apostlene opføres her under det påmalede navn begyndende i nordfløjens øvre række: 1) »S. Petrus« med nøgle. 2) »S. Andreas«, med nytildsat Filips-kors. 3) »S. Jacob(us) M(ajor)«, Jacob den ældre med pilgrimshat, fejlagtigt forsynet med kølle. 4) »S. Philippus«. Figuren, der som attribut kun har en bog, stod før 1918 som nr. 9. 5) »S. Bertholomeus« med kniven. 6) »S. Matheus« med økse, stod før 1918 som nr. 10. 7) »S. Johannes« med kalken. 8) »S. Thomas« med spyd. 9) »S. Jacobus M(inor)«, Jakob den yngre med valkestok. 10) »S. Simon« med saven, stod før 1918 som nr. 4. 11) »S. Judas Thadeus« med kølle. 12) »S. Paulus« med sværdet (klingen fra 1918).

Til tavlen har formentlig hørt en lille krucifiksfigur, 45 cm høj, nu opsat på renæssanceopbygningens topfelt. Krucifikset har rimeligvis kronet midtskabet, eventuelt anbragt i et topskab, der ligesom den gotiske predella er fjernet i forbindelse med tavlen forandring.

Ved denne modernisering o. 1600-20 er kirken tavle blevet udbygget næsten til en altervæg, idet middelaldertavlen - som storstykke - i hele sin bredde har fået et højt tredelt postament på underbygning af fyrre-panel. På postamentets fremspring, prydet af beslagværk og rudebosse, hviler fire glatte joniske storsøjler, der flankerer alterskabets fløje. Søjlerne har kluntet skårne prydbælter, de yderste med beslagværk, de to inderste med kartoucher rummende et Jesu-monogram (i nord) og initialerne »NCB/TAP«.²⁸ Storvingerne har ligesom topvingerne udsavede volutter og prydes af frugtklase, roset og i midten et kvindehoved i kartouche. Frisen brydes over søjlerne af vultrefremspring med akantusløv, og yderst på den forkrøppede storgesims (fornyset) står ejen-

Fig. 15. Altertavle, o. 1500 og o. 1600-20 (s. 1247), tilstand før istandsættelsen 1918. Hude fot. 1905. — *Altarbild, um 1500 und um 1600-20, Zustand vor Restaurierung 1918.*

Fig. 16. Altertavlens storstykke, en sengotisk skabsaltertavle fra o. 1500 (s. 1247f.). EM fot. 1962. — *Mittelschrein des Altarbilds, ein spätgotischer Schnitzaltar.*

dommelige spir i form af hermeagtige kvindefigurer med frugtklase på hovedet (før 1918 stod spirene på topgesimsen, jfr. fig. 15). Det brede, noget fortrykte topstykke har glatte søjler med akantuskapitæl og beslagværk-prydbælte flankerende det profilindrammede felt, hvori den nævnte gotiske krucifiksfigur er opsat. Topvingerne har rosetter og frugtklase, topgavlen to kartoucher flankerende en slyngbåndsmedaljon, der krones af akantusløv. Renæssancesnitværket er i slægt med den nogenlunde samtidige prædikestolshimmels. Men det er grovere og må skyldes en udpræget landsbysnedker.

Hans Poulsens bemaling fra 1725 har en blå grundfarve med rødt rammeværk i alterskabet, rød og sort marmorering på listerne og fremhævelse af snitværksdetaljerne i grønt, rødt, forgyldning og sølv; søjleskafterne står grå. De gotiske figurer har naturlig karnation, forgyldt hår og brogede klædninger med malede brokademønstre. Som baggrund for den lille gotiske krucifiks figur er i topfeltet malet et panorama af Jerusalem, og herover ses i topgavlen kirkejeren Peder Nielsen Endorphs og hustru Kir-

stine Sofie Bornemans initialer i spejlmonogram, flankeret af »Anno / 1725«, alt forgyldt på rød bund. De øvrige indskrifter står i hvid fraktur på sort bund. I det gotiske skabs fodfelter: »Renoveret A(nn)o 1725. Af Weledle Herre / Seig(neu)r Peder Nielsen Endorph Eierre til Henne Gaard. / Ved Hans Poulsen Skildrer af Riibe«. ²⁹ Over apostelfigurerne deres ovenanførte navne, og i storfrisens midtfelt: »Denne Jesum opvagne Gud. Der Ære Wii Alle Vidne til. Actor 26 v.« (Ap.G. 2,32). Postamentfelterne rummer i nord Fader Vor, i hovedfeltet Nadverindstiftelsesordene (1. Kor. 11,23-25) og i syd Missionsbefalingen (Mark. 16,15-16).

Af middelaldertavlens oprindelige staffing på kridtgrund konstateredes 1918 blot lidt rester af forgyldning som baggrund i alterskabet. Også en renæssancestaffering, hvis indskrifter stedvis skimtes under de nuværende, har været lagt på kridt. Tavlens istandsættelse med Hans Poulsens nymaling 1725 fulgtes 1776 af en mindre opfriskning ved maler Niels Lund fra Janderup. Han tog sig især af gesimser og profiler, der fik en blå marmorering svarende til prædikestolens; topfeltets spejlmonogram erstattedes

af Kristian VII.s, og fodfelternes renoveringsindskrift blev overmalet af en ny: »Renoveret A(nn)o 1776. Af Veledle Og Velbyrdige Hr. Assesor Christen Sørensen Rygaard. Eierre til Henne gaard«. Denne indskrift blev atter dækket i forbindelse med oppudsninger 1844¹⁷ og 1877,⁸ hvorved tavlens blå grundfarve dækkedes med en stengrå, ligesom der blev malet nichelignende, afskyggede felter bag figurerne og sat det hebraiske »Jahve« i topgavlen.

Altartavlen fremtrådte herefter, som den ses på fotografiet fig. 15, indtil overmalingerne ved Harald Munks grundige istandsættelse 1918 blev fjernet, så tavlen atter fremstod med Hans Poulsens barokfarver fra 1725.

Sidealtertavler. 1) (Fig. 17, 19), o. 1500, en Mariatavle, bevaret er predellaen og selve alterskabet med en figur af Maria med barnet fremstillet i stråleglans som »rosenkransmadonna«. Ligesom højaltertavlen har den været tilskrevet den såkaldte »Imperialissimamester«.²⁶ Mariafiguren, 98 cm høj, er ikke meget forskellig fra

Fig. 17. Mariaaltertavle (sidealtertavle nr. 1), o. 1500 (s. 1251). NE fot. 1982. — *Marienaltar, um 1500.*

Fig. 18. Nåde stolen og Maria med barnet, o. 1500, udsnit af altertavle (s. 1248). EM fot. 1962. — *Der Gnadenstuhl und Maria mit dem Kinde, um 1500, Ausschnitt aus Altarbild.*

højaltertavlens, idet nogenlunde samme forlæg må ligge til grund, men der er et finere markeret svej i Marias skikkelse og en større ynde i udtrykket. Figuren er i skæringen velbevaret, kun Marias venstre hånd og det yderste af barnets højre fod er fornyet i forbindelse med en noget hårdhændet istandsættelse 1909 (jfr. fig. 19). Alterskabet, 177×98 cm, har foruden et profilindrammet fodfelt, foroven en gennembrudt stavværksbaldakin i kølbueform med en hængefrise af fiskeblærer og korsblomster, der for størsteparten er rekonstrueret 1909. Skabets bagklædning har som baggrund for figuren en profileret glorie og en pålagt stråleglans, der danner en mandorla omkring billedet. Mandorlaen kantes af en rosenkrans bestående af 65 små blomster af bly, alle fra 1909. Før istandsættelsen sås kun hullerne, hvori de oprindelige roser havde siddet; de nuværende er rekonstruerede efter forbillede i forskellige nordtyske al-

Fig. 19. Mariaaltertavle (sidealtertavle nr. 1), o. 1500, tilstand før restaurering 1909 (s. 1252). Hude fot. 1905. — *Marienaltar, um 1500, Zustand vor Restaurierung 1909.*

tertavler.³⁰ Skabet har hængsler fra de nu forsvundne fløje,³¹ og predellaen i siden en lille låge til et gemmeskab.

Stafferingen er fra 1909, udført som en genskabelse af den originale middelalderstaffering på kridtgrund, der indtil da var bevaret i ganske betydeligt omfang. Figurerne har naturlig hudfarve, håret er forgyldt ligesom barnets frugt og Marias krone og kappe, hendes kjole står i sølv, ligesom kappen med blåt for. Alter-skabet er næsten helt forgyldt, mandorlaen er blå, fodfeltet og karmenes indersider står cinnoberrøde, de sidste med forgyldte stjerner. Predellaens skriftsted i gul skriveskrift på sort

bund er en gentagelse af en indskrift fra 1776: »Christus er komet til Verden Søndere at saliggjørre« (1 Tim. 1,15). Den stod før 1909 i fodfeltet.

Før 1909 var de middelalderlige farverester dækket af en overmaling, der må være foretaget af Niels Lund 1776 (se fig. 19). Marias kjole var hvid med blå blomster, skabets bagklædning havde sort marmorering på rød bund, predellaen på blå bund. Kridtgrund og farver sad så løst, at det skønnedes nødvendigt at afrense alt ind til træet, inden den noget glatte og ferske nystaffering.

Tavlen står, måske som oprindelig, på det nordre sidealterbord i skibets østende. Her omtales den tidligst 1842, da præsten noterede, at helgenbilledet »på et fuldkommen konserveret sidealter« antydede en fredelig reformation.¹⁰

2) (Fig. 20-21), o. 1500, for en bispehelgen, måske S. Nikolaj (jfr. højaltertavle), kun selve alterskabet er bevaret. Den stående bispefigur, 142 cm høj, med markant skåret ansigt, løfter højre hånd velsignende, mens han i venstre holder en bispestav fra istandsættelsen 1909. Han bærer en høj bispehue, hvorfra to frynsebånd (infulæ) hænger ned, og over underklædningen en fyldig korkåbe, der falder i store knækkede folder og sammenholdes af et rosetformet spænde på brystet. Hænderne er behandskede med adskillige fingerringe. Alterskabet, 174×100 cm, hvis underste del med fodfeltet er fornyet (jfr. fig. 21), har ved karmsiderne spinkle halvsøjler bærende en kølbuebaldakin svarende til Mariaskabets. Baldakinens hængefrise er også her fornyet. Hængsler i skabets sider har båret sidefløjene, der ligesom predellaen manglede allerede 1798,³¹ og en række huller foroven må stamme fra en frise af småspir eller korsblomster, der har kronet tavlen.

Stafferingen er som Maria-tavlens fra 1909, udført fra grunden som en genskabelse af den oprindelige. Bispeklædningens og skabets glatte forgyldning dominerer. Ansigtet står med hudfarve, håret forgyldt, bispehuen i sølv med gyldne ornament, handskerne er hvide, kåbeforet blå. I skabet er karmene cinnoberrøde

med gyldne bladornamenter, og bag figurens hoved er i guldbelægningen punslet en glorie. Bemalingen er i nøje overensstemmelse med de betydelige rester af original kridtgrundsstaffering, der var til stede indtil 1909.³² De var da dækket af en overmaling, udført 1776 af Niels Lund, måske samtidig med at figuren er blevet udstyret med en kalk (fig. 21, jfr. Janderup s. 1048f.). Såvel ansigt som handsker stod med kødfarve, bispedragten var hvid og sort, og på huen og spændet var anvendt lidt forgyldning.

Tavlen, der oprindeligt kan have stået på det søndre sidealterbord (s. 1247), omtales 1730 som »En gammel prælats, kaldet St. Nicolai, effigies (billede), som siges i gamle dage at have resideret på Hennegård«. ¹² 1798 stod den »imod indgangen i den nordre kirkemur« og o. 1900 op mod skibets nordvæg, delvis bag stolebænkene. Siden istandsættelsen 1909 er

Fig. 20. Sidealtertavle (nr. 2, s. 1252), o. 1500, med bispehelgen (S. Nikolaj?). NE fot. 1982. — *Seitenaltarbild, um 1500, mit einem hl. Bischof (Hl. Nikolaus?)*.

Fig. 21. Sidealtertavle (nr. 2, s. 1252), o. 1500, med bispehelgen (S. Nikolaj?). Tilstand før restaurering 1909. Eigil Rothe fot. 1908. — *Seitenaltarbild, um 1500, mit einem hl. Bischof (Hl. Nikolaus?)*. Zustand vor der Restaurierung von 1909.

tavlen ophængt på samme væg, båret af to konsoller.

Af et *altersæt*, skænket 1704 af præsten Knud Mikkelsen Ho og hans hustru Anna Knudsdatter (jfr. gravsten nr. 2), er bevaret *kalken* (fig. 23), med stempel for Jens Andersen Klyne i Ribe (Bøje 1982 nr. 6782).³³ Den er 20 cm høj, foden sekstunget med mellemfaldende spidser og bred standplade. Standkanten er profileret med prik-bort, og på en af tungerne er pånittet et støbt, 4 cm højt krucifiks. Flankerende krucifikset er graveret givernes sammenskrevne initialer »KMH« og »AKD«, og under det årstallet »1704«. Et lille profilled med prik-bort danner overgang til de seksidede skaftled,

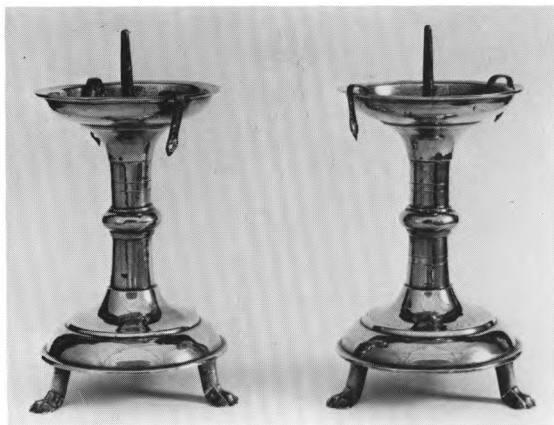

Fig. 22. Alterstager, gotiske (s. 1254). NE fot. 1982.
— *Altarleuchter, gotisch.*

Fig. 23. Alterkalk, skænket 1704 af præsten Knud Mikkelsen Ho og hustru Anna Knudsdatter. Stempel for Jens Andersen Klyne (†1700) i Ribe (s. 1253). NE fot. 1982. — *Abendmahlskelch, gespendet 1704 von Pastor Knud Mikkelsen Ho und seiner Gattin Anna Knudsdatter. Punze des Jens Andersen Klyne (†1700).*

knoppen er kugleformet og glat, det fornyede bæger svejet. Under standpladen er graveret vægtangivelsen 28 lod, på dens overside stempellet. 1835 betales guldsmed Lorentz Anholm Thuun i Varde for en reparation af bægeret.¹⁷ *Diskon* er udført o. 1750 af Jens Terckelsen Ørrenstrup i Varde (1729-65), tvm. 12 cm, med otte-tunget fordybning og på fanen et graveret cirkelkors samt Ørrenstrups stempel (Bøje 1982 nr. 6865).³⁴ Den oprindelige *†disk* omtales endnu 1730.¹²

†Altersæt. 1700 havde kirken kalk og disk af tin, »og saaledis har været siden Suenskens indfald, da dend af dennem blev bort Plønderet«. ¹⁸ Tinkalken stod endnu 1730 i degnestolen.¹²

Oblatæske og *alterkande* er i sort porcelæn med guld Kors fra Den kongelige Porcelænsfabrik, anskaffet henholdsvis 1888⁸ og 1836¹⁷.

Sygesæt, tidligst omtalt 1833, udført af Lorentz Anholm Thuun i Varde (1796-1844). Kalken er 9 cm høj, med cirkulær profileret fod, balusterskaft og glat halvkuglebæger med profileret rand og spor af indvendig forgyldning. På fodens underside Thuuns stempel (Bøje 1982 nr. 6880).³⁵ Sammenhørende glat disk, tvm. 5,5 cm. Til sættet, der opbevares i et formentlig samtidigt futteral, hører en nyere oblatæske og vinbeholder, mærket »C. Hermann Denmark, Sterling 9256 M 53«.

Alterstager (fig. 22), gotiske, næsten svarende til Vester Vedsted (Ribe hrd.) og Møgeltønder kirkers (DK. SJyll. s. 1312). Stagerne, 32 cm høje, har kort, profileret cylinderskaft og ensdannet, profileret fod- og lyseskål. Fodskålen hviler på tre små ben formet som dyrepoter. Lysetornene er fornyet i jern. *Synstage,* nyere, 36 cm høj. *†Alterstager.* 1836 anskaffedes to lakerede blik-alterlys.¹⁷

†Alterbøger. 1730 omtales Frederik III.s bibel på altret.¹²

†Messehagler. Formentlig samtidig med altertavlens istandsættelse 1725 skænkede kirkeejeren Peder Nielsen Endorph en blå fløjlsmesse-hagel med sit eget og hustruen Kirstine Sofie Bornemans broderede navnetræk. Juledag 1728 beklagede præsten Ole Sandberg sig i kirken højlydt over at skulle lade sig nøje med en

gammel hagel, fordi kirkeejeren opbevarede den ny på Hennegård og kun udleverede den til præsten efter forgodtbefindende.¹² 1833 betales for tøj og syning af et messegevan dt, og 1843 fik jomfru Ramsing i Ribe 14 rdl. for en ny messehagel, der var af rødt fløj.¹⁷ Den udskiftedes 1891 med en ny.²²

Alterskranke, 1857, halvcirkulær med grøn-malede, drejede balustre og plysbetrukket knæleskammel.²²

Døbefonten (jfr. fig. 34) er romansk, af granit, tilhørende samme undergruppe af den vestjyske type (Mackeprang: Døbefonte s. 166) som fontene i Janderup, Lunde, Ovtrup og Nørre Nebel. Den er 95 cm høj, foden af en rød, kummen af en brunlig granit, tv. 76 cm, med attisk mundingsprofil, hvor den øvre rundstave er erstattet af platte. Kummen er indvendig hvidmalet. Fonten blev 1882 rensat for kalk og maling.²² Den er 1932 flyttet fra skibets østende, nord for korbuen, til sin nuværende plads midt i koret.

Dåbsfad af messing, glat, tv. 40 cm, købt 1844 hos kobbersmed E. Teutsen i Ribe.¹⁷ Det ligger i en samtidig krans af træ. I årene før fadets anskaffelse klarede man sig med en lille fajanceskål.²²

Dåbskande, 1935, af messing, ifølge indskrift skænket af rentier Jens Larsen Jensen og hustru Gunnethe Kirstine Christensen, Henneberg.²²

Korbuekrucifiksgruppe (fig. 24-27), o. 1250, bestående af en mere end legemsstor, 206 cm høj, Kristusfigur (armene fornyede) og to kun halvt så store sidefigurer af Maria og Johannes, 115 cm høje. Gruppen er på flere punkter ejendommelig. *Kristusfiguren* hænger næsten lodret, hovedet og overkroppen er skåret fuldplastisk, mens figuren nedefter flader reliefagtigt ud, endende i helt udstrakte ben og vriste. Højre fod er lagt over venstre. Det lidt fremadludende hoved (fig. 25) har fra første færd båret kongekrone, hvoraf nu kun kroneringen med ovale ædelstensgruber er bevaret. Ved en senmiddelalderlig modernisering er værdighedstegnet blevet omgjort til en tornekrone med indborede torne. Håret falder i bukler ned på skuldrene, næsen er lige, øjnene kun angivet som

Fig. 24. Korbuekrucifiksgruppe, o. 1250 (s. 1255). NE fot. 1982. — *Triumphkreuzgruppe*, um 1250.

hvælvede partier, munden er lille med svagt hængende vige, og der er ikke antydning af (skåret) skæg. Brystkassens ribben er klart markeret, såret i højre side dybt skåret. Det knælange lændeklæde er bundet i venstre side og har unggotikkens karakteristiske vulst om hoften. Klædet falder i v-formede folder over venstre lår, mens det højre – ligesom i Billum (s. 1094 med fig. 26) – er ladet næsten bart. Figuren er udhulet fra bagsiden. De plumpe, vandret udstrakte arme stammer fra 1800'erne ligesom det enkle korstræ, hvis øvre arme har ud-savede trekløver-ender. Bag figuren følger korstræet lændeklædets bredde som en art bagklædning.

Sidefigurerne (fig. 27) indtager på traditionel vis sørgende positurer. Maria, iført fodsid kjole, hovedlin og sko, fører venstre hånd til kinden, mens hun med højre samler klædningen foran sig. Ejendommeligt er det, at begge arme synes at gennembryde dragten. Hendes ansigt (fig. 26), kranset af fint bølget hår, er regelmæssigt med en lille mund, mandelformede

Fig. 25-26. Korbuekrucifiksgruppe, o. 1250, detaljer (s. 1255). 25. Kristusfigurens hoved. 26. Mariafigurens hoved. NE fot. 1986 og 1982. — *Triumphkreuzgruppe, Kopf des Christusbilds und des Maria-Bilds.*

øjne og himmelvendte pupiller. De skarpt skårne detaljer, der genfindes i Johannesfigurens ansigt, antyder, at der i nyere tid er foretaget en opskæring. Johannes' ansigt indrammes af stiliserede lokker. Han er iført en lang kjortel, hvorunder de bare fødder stikker frem. Højre hånd er løftet i en sorgfuld gestus, og i venstre holder han bogen – med en fold af kjortlen respektfuldt lagt imellem. Begge figurer er udhulede fra bagsiden og har under fodstykket et hul til fastgørelse i en (korbue)bjælke. Hovederne har tilproppede huller i issen, Johannes endvidere ét i brystet.

Kristusfiguren står med en bemaling fra 1800'ernes »istandsættelse«. Bleg karnation, grøn »tornekrone«, brunt fuldskæg og hår, der falder i store lokker på skuldrene. Lændeklædet er lysblåt, og i panden og ved sårene er der små

røde blodstænk. Korstræet står i blank eg, med »INRI« i hvide versaler, sidefigurerne siden o. 1900 i afrenset bejdsnet træ.

Trods den betragtelige størrelsesforskel er krucifiks og sidefigurer efter al sandsynlighed udført samtidig, eventuelt i forbindelse med kirkens unggotiske korudvidelse (jfr. s. 1242). Måske havde gruppen endnu sin gamle plads i korbuen 1730, da inventariet nævner »et stort krucifiks stående i kirken« og to »små corpusser, malede træbilleder«. ¹² Et fotografi fra 1897 (i NM2) viser gruppen opsat på skibets nordvæg. Krucifikset fremtrådte da som nu, mens sidefigurerne havde bemaling fra 1700'erne svarende til altertavlefigurerne. Deres afrensning, opskæring og bejdsning må være sket i årene omkring 1900, da de i nogle år var bortfjernede fra kirken. 1904 var sidefigurerne tilbage, op-

stillet i en krog på pulpituret.³⁶ Korbuekrucifiksgruppen hænger siden 1932 på korets nordvæg.

Prædikestol (fig. 32), 1573, ifølge indskrift skænket af Johan Hartvig Staverskov til Hennegård og udført af Hans snedker.³⁷ Den store himmel er en tilføjelse fra o. 1600-20, rokoko-bemalingen fra 1776 skyldes Niels Lund ijan-derup.

Prædikestolen har den for egnens ungrenæssancearbejder karakteristiske opbygning. Slanke hjørnebalustre opdeler kurven i fire høje fag, der midtdeles vandret af profilerede ramme-stykker med tovsstav. Balustrene er leddelte, smykket vekselvis med akantusløv, rudeværk, sparre- og tungemønstre, og har på siderne neglesnitsbort. Felterne rummer alle velskåret rudeværk under halvrosen med akantus-treblade i sviklerne. Øverst, under kronlisten, løber en frise med tilsvarende rosetter indrammet af tovsstave, og under fodlisten en frise af kølbue-hængestykker. Herpå er indskåret en latinsk og dansk versalindskrift (fig. 29), der for visse del-les vedkommende er forkortet til de enkelte ords for bogstaver, hvorfor tydningen må tages med forbehold: »Esto fidelis: vsqve / ad: mor-tem: e(t): d(ono): t(ibi): c(oronam): v(itæ). // Hertvig: Staversko: til H(enne) / gaard: g(av): d(enne): p(rædikestol): t(il): H(enne): K(irke): an(no) 1573 / Geor(gius): Pav(li): servvs Chri/sti: Iesv: invtilis.// Geor(givs): Geor(gii): f(i-livs): p(astor): H(enne): e(cclesia): / v(erbi): D(ei): m(inister): i(nvtilis): Hans: Sne(dker):« (Vær tro indtil døden og jeg skænker dig livets krone. Hartvig Staverskov til Hennegård gav denne prædikestol til Henne kirke år 1573. Jørgen Poulsen Jesu Kristi uværdige tjener. Jørgen Jørgens søn præst i Henne kirke, Guds ords uværdige håndlanger. Hans snedker).³⁸ Ved afslutningen af sjette linje, efter ordet »invtilis« er indskåret et tegn, der formentlig skal forestille et timeglas.

Prædikestolen hviler på et sidealterbord i skibets sydøsthjørne. Den murede trappe er fra 1932. Gelænderet, i smedejern, stammer vistnok fra 1700'erne, ligesom bogstolen. Rødt fløjlsbetæk med frynser fra o. 1900.

Himlen danner en femsided polygon over stollen med tre brede fag ud mod kirkerummet. Frisen kantes af profillister, der forkrøpper sig om hjørnefremspring med diamantbosse og rosetter på siderne. Høje kartouche-topstykker flankerer entusiastiske basunengle, der kaster sig ud fra gesimsfremspringene. Herunder er

Fig. 27. Maria og Johannes, o. 1250, sidefigurer i korbuekrucifiksgruppe (s. 1255). Fot. i NM. — *Maria und Johannes, Seitenfiguren der Triumphkreuzgruppe.*

Fig. 28-31. 28 (øverst tv.). Stolegavl i koret, formentlig 1587 (s. 1260). 29 (forneden tv.). Prædikstolsindskrift 1573 med Hans snedkers signatur (s. 1257). 30 (foroven th.). Stolestader med dele af (†)herskabsstol for Hennegård 1587 (s. 1261). 31 (forneden th.). (†)Herskabsstol for Hennegård 1587, udsnit af låge med våbner for slægterne Vind og Galskyt (s. 1262). NE fot. 1982 og 1986. — 28 (Oben links). Gestühlwange, vermutlich 1587. 29 (Unten links). Kanzelinschrift 1573 mit der Signatur Hans snedkers. 30 (Oben rechts). Gestühl mit Teilen eines Herrschaftsgestühls für das Gut Hennegård 1587. 31 (Unten rechts). Herrschaftsgestühl für das Gut Hennegård 1587, Ausschnitt aus der Tür mit Wappen der Familien Vind und Galskyt.

der englehoveder, flankerende hængestykkerne, der er formet som små kartoucher med rosetter og hængekvaste. Loftet er svunget med profilribber i stødene, udgående fra en midtroset med englehoved. Himlen svarer til Brøndum kirkes (Skast hrd.) fra 1617, og må – bl.a. ved de karakteristiske basunengle – tilskrives en vestjysk snedker, hvis hovedværk er inven-

taret i Sønder Borris kirke (Ringkøbing amt).³⁹

Bemalingen i rokokostil er Niels Lunds fra 1776. Blå marmorering dominerer, ledsaget af en klar rød, lidt forgyldning og en brun farve, der på hængestykkerne danner baggrund for hvide rocailler. Himlens loft er blå med hvide skyer, basunenglene har grå gevandter, gyldne vinger og trompeter, og frisens indskrift med

Fig. 32. Prædikestol, 1573, skænket af Hartvig Staverskov og signeret af Hans snedker. Himlen tilføjet o. 1600-20 (s. 1257). NE fot. 1982. — Kanzel, 1573 von Hartvig Staverskov gespendet und von Hans snedker signiert. Schalldeckel um 1600-20.

Fig. 33. Indre set mod øst gennem skibets gjordbue. NE fot. 1982. — *Interieur gegen Osten gesehen.*

gul skriveskrift på blå bund lyder: »Raab af struben, spar iche / Oplöft Din Röst som en Basune / Og kundgiör mit folch Deres Overträdelse / Esaias 58 (v. 1)«. Bemalingen dækker beskedne rester af originale farver.

1843 blev nogle lister og sirater fæstnet, og prædikestolens hidtidige murede trappe afløst af en opgang af fyrretræ, hvis panel havde enkelt udsavede balustre.¹⁷ Den tjente til 1932. En istandsættelse 1919 havde udelukkende snedkermæssig karakter, og prædikestolen står i dag i sjælden grad uberørt af nyere tids restaurering.

Stolestader (fig. 28, 30), formentlig fra 1587, bænkenene er fornyet 1888. Stoleværket tilhører egnens ungrenæssancetype og omfatter som i Nørre Nebel stader med dobbeltgavle i koret (fig. 34), hvor der tillige indgår rester af en

øjensynlig samtidig herskabsstol med det nævnte årstal (jfr. ndf.). Gavlene har næsten alle fladsnitsagtigt akantusløv i den øvre fyldning, stedvis med ansigter. De nedre fyldinger er hovedsagelig glatte, enkelte dog med foldeværk. Skibets gavle er 1878 blevet udsvejfede ved pålægning af fyrretræslister på siderne. Ved samme lejlighed mistede alle gavle de oprindelige småspir, og de har nu vandrette endestykker med lysestage fra 1932. Indgangspanelerne har profilfyldinger og frise med triglyffer, korets noget sammenflickede paneler fyldinger, der dels er glatte, dels smykkes af akantusløv og ansigter.

Stoleværket står med Niels Lunds rokokobemaling fra 1776, afdækket og genfremstillet ved en istandsættelse 1919-20.⁴⁰ Grundfarven er blå, profilerne røde, skæringerne hvide og un-

Fig. 34. Indre set mod vest. NE fot. 1982. — *Interieur gegen Westen gesehen.*

derfyldingerne har vekselvis blå og rød mar-moreret. Indgangspanelerne smykkes af ro-cailler.

1631 bevidnedes på Kærgård birketing, at præstekonens stol indtil en nylig omflytning altid havde været på nordsiden i altergulvet, d.e. forrest i korets nordre række.⁴¹ Niels Lunds nymaling 1776 mindedes på en \dagger stolelâge med indskrift, der oplyste, at kirken 1776 var blevet stafferet overalt af N. P. Lund.⁴² O. 1835 anskaffedes to \dagger bænke til skolebørnene i koret,²² og 1843 blev stoleværket repareret, nordsidens stader blev indflyttet og rettet, og der blev indlagt en ny »lede (vægrem), som var af den gamle klokkestol«. 1857 borttog man de to forreste stole i koret, og 1878 blev alle gavlspar afsavet og erstattet af små volut-topstykker efter model fra Ål kirke.²² Efter opsæt-

ning af de nuværende bænke 1888 blev stoleværket 1893 nymalet i egetræsfarve, lister og udskæringer i en lidt mørkere brun tone.⁸ Ved disse arbejder udrangeredes bl.a. en \dagger gavl med et stort skægget hoved svarende til en gavl i Ovtrup kirke (s. 1149 med fig. 22).⁴³ 1919-20 fik staderne deres nuværende bemaling, og 1932 udskiftedes topstykkerne fra 1878 med de nuværende.⁴⁴

I korets stader indgår dele af en (\dagger)*herskabsstol* fra 1587, opsat af Hartvig Staverskov til Hennegård og hans hustru Birgitte Vind.⁴⁵ Bevaret er to gavle, den vestligste henholdsvis i syd og nord, den sidste med tilhørende låge (fig. 30). Gavlene er lidt rigere udformet end de øvrige med arkadefylding over rombefylding og reliefskåret årstal »1587« (i nord) og Jesumogram i de øvre rammestykker. Lågen har to

Fig. 35a-b. Herskabspulpitur 1776, malerier af apostlene Mattæus og Tomas, tilskrevet Niels Lund fra Janderup (s. 1264). NE fot. 1982. — *Herrschaftsempore 1776, Gemälde darstellend die Apostel Matthäus und Thomas, Niels Lund aus Janderup zugeschrieben.*

kvadratiske profilfyldinger, den nedre glat, den øvre med reliefskåret »1587« og Jesumonogram over våbener for slægterne Vind (heraldisk højre) og Galskyt (fig. 31). De må opfattes som Birgitte Vinds fædre og mødre og svarer til Christen Vinds på Lydum kirkes altertavle (s. 1224 med fig. 14).⁴⁶ Bemaling som stolestaderne. Før 1932 sad gavle og låge forrest i skibets søndre stolerad, måske herskabsstolens gamle plads.

En *skrifteskammel* fra 1700'erne, af fyrretræ, 83×107 cm, med svungne vanger, udsavede balustre, læderbetræk og rester af blå bemaling, står på kirkeloftet. Den stammer fra en †*præste- og skriftestol* af egnens almindelige renæssancetype (o. 1600?), omtalt som en lukket stol med tralværk og dør, stående nord for altret (jfr. s. 1206).¹⁷ 1730 behøvede præstens skammel i skriftestolen ryglæn, »så præsten ikke falder bagover«. Stolen blev istandsat og forhøjet 1844,¹⁷ og fjernet 1857, idet præsten fik anvist plads bag altret.²² Samtidig flyttede man en †*degnestol*, der havde dannet pendant til præste-

stolen syd for altret. Den fik plads ved prædikestolen, hvorfra den 1888 atter flyttedes op i koret.⁸ En †*brudeskammel* skulle 1844 beklædes med læder eller klæde.²²

†*Kister*. 1730 behøvedes en ny kiste til messeklæder, da kirkeejeren havde bortfjernet den gamle til Hennegård, og kun efter forgodtbeholdende udleverede messeklæder til præsten (jfr. †messehagler).¹²

Pengeblok (fig. 37), o. 1700, med balusterformet, fornedet afsavet fod, firkantet, jernbeslæet overdel og klap-låg med flad pengetragt af jern, nu 95 cm høj. Blokken er blåmalet og siden 1935 opsat på et stolesæde bag det vestre indgangspanel.

**Pengebøsse*, o. 1850, af jern, firkantet med flad pengetragt og to overfaldslukker. Bøssen er fæstnet til en stolpe med et bredovalt skilt, hvorpå frakturindskriften: »Tænk paa den Trængende«. I Esbjerg Museum (inv. nr. 207/1953).

†*Klingpunge*. Inventariet 1833 omtaler en tavlepung.¹⁷ 1851 ønskedes en ny klingpung an-

Fig. 36. Herskabspulpitur, opsat 1776 af Christen Sørensen Rygaard til Hennegård (s. 1263). NE fot. 1982. — *Herrschaftsempore, errichtet 1116 von Christen Sørensen Rygaard zu Hennegård.*

skaffet og skaftet malet,²² måske den pengepose med kobberbjælde og lang stang, der endnu nævnes 1897.

Dørfløj (fig. 38), 1500'rne, jernbunden, mellem skib og våbenhus. Den er udført af to forholdsvis tynde, brede egeplanker, 205×107 cm, sammenholdt af to revler på bagsiden og af forsirens otte vandrette jernbånd, der har grene ender og indridsede knækborter. Et lodret jernbånd følger plankernes sammenføjning; dørgrebet er smedet, i bøjeform. Dørsilt og lås er fra 1842, da dørfløjen »blev vendt«, d.e. flyttet fra dørens inderside til ydersiden, hvor der gjordes nye stabler til den.¹⁷ Forsiden står i blank eg, bagsiden hvidmalet. En †*dørfløj* fra 1776 med højrektangulær profilfylding sad indtil 1932 mellem skib og tårnrum.

Herskabspulpitur (fig. 36), 1776, opsat i kirkens vestende af Christen Sørensen Rygaard til Hennegård, samtidig med indretningen af hans begravelse i tårnet (se begravelse). Pulpituret, i landlig rokokostil, består af 13 fag, af hvilke de syv midterste springer frem og danner den egentlige herskabsstol. Pulpituret er lukket i den forstand, at der over brystningen er opbygget vinduespartier kronet af en gennemløbende profilgesims, men der har aldrig været vinduer i åbningerne. Brystningen har næsten kvadratiske, profilindrammede fyldinger, hvorunder der løber en enkelt udsavet hængefrise. Pulpituret hviler siden 1932 på en muret underbygning med trappe i syd, materialrum i nord.

Bemalingen i en lys blå farve med blå mar-

Fig. 37-38. 37. Pengeblok o. 1700 (s. 1262). 38. Dörløj fra 1500'rne (s. 1263). NE fot. 1982. — 37. *Opferstock, um 1700*. 38. *Türflügel, 16. Jahrhundert*.

moring og røde profiler er ligesom fyldinger-
nes *malerier* af Kristus og apostlene udført 1776
af Niels Lund fra Janderup. Billederne svarer
næsten helt til hans pulpiturmalerier i Janderup
(s. 1060f.). Alle apostle er vist stående med de-
res attributter, iført lange hvide, blå, røde og
brune gevandter med dramatiske folder.
Øverst er navnene anført med gul skriveskrift.
Fra syd ses: 1) »Johan(n)es«, skægløs, velsig-
nende og med en kraftig kalk i venstre hånd. 2)
»Jacobus Major«, Jakob den ældre med pil-
grimsstav. 3) »S. Petrus«, pegende mod himlen
og med nøgle i venstre hånd. 4) »Matias« med
økse. 5) »Simon« med sav. 6) »Jacobus Mi-
nor«, Jakob den yngre med valkestok. 7)
»Christus«, velsignende, med korsæble i ven-
stre hånd. 8) (Fig. 35a) »Mateus« med pen og
bog. 9) »Judas Tadeus« (Taddæus) med spyd.
10) »Bartolomeus« med kniv i venstre, bog i
højre hånd. 11) (Fig. 35b) »Tomas« med spyd.
12) »Phillipus« med kors. 13) »Andreas«, med
sit skråkors bag sig. Malerierne fremtræder for

ret store partiets vedkommende fornyet af Ha-
rald Munk, der 1920 fremdrog dem og den øv-
rige originale bemaling under en lysbrun ege-
træsfarve fra 1893.⁸ O. 1894, da et harmonium
fik plads i herskabsstolen, fjernedes pulpitu-
rets underbygning af træ, og midtpartiet blev i
stedet ophængt i jernbånd, fæstnet i en trækon-
struktion på loftet.

Fra herskabspulpitret stammer to **løse stole*
(fig. 39), fra første del af 1700'rne. De to ens
barokstole er af ret ormædt bøgetræ, 113 cm
høje. Forbenene, der forneden ender i gribeklo
med kugle, består velselvis af drejede baluster-
led og bladsmykkede, afrundede klodser, hvori
sarg og stivere er indtappet. Tværstiveren mel-
lem forbenene har udskåret storakantus med to
engle flankerende en lille vase. De øvrige stive-
re – på den ene stol defekte – er drejede ligesom
bagbenene (delvis fornyede i eg), der fortsætter
i det let skrå ryglæn med svunget overkant.
Læderbetrækket er gammelt, ryglænets tæt
karreret med indridsede linjer, træet står

blankt. Stolene, der vel er kommet til herskabspulpituret fra Hennegård, er siden 1919 i Nationalmuseet (inv. nr. 790/91-1945), mens en kopi står i kirkens kor.⁴⁷

Orgel, 1965, med syv stemmer, bygget af Marcussen & Søn, Åbenrå. Disposition: Manual: Gedakt 8', Spidsgamba 8', Principal 4', Rørføjte 4', Oktav 2', Quint 1½. Pedal: Subbas 16'. På herskabspulpituret, med spillebord i orgelhusets bagside. Facaden er indbygget i herskabsstolen, †*Orgel*, 1930, med fem stemmer, bygget af C. W. Mayer, Lübeck. Disposition: Manual: Fløjte 8', Gemshorn 8', Geigenprincipal 4', Melodia II. Pedal: Subbas 16'. Pneumatisk aktion, keglevindlade.⁴⁸ I skibets sydvesthjørne under pulpituret indtil 1932, da det flyttedes til pulpiturets herskabsstol. Et større †*harmonium*, leveret af Joh. P. Andresen & Co. i Ringkøbing, skænkedes 1894 af partikulier Chr. A. Nielsen og hustru og opstilledes på »det midterste pulpitur«.⁴⁹

Salmenummertavler, 1930,⁸ tre ens, 85×48 cm, med profilliste foroven og forneden, gråmalede med cifre af letmetal. En fjerde er tilsvarende, 75×48 cm, med indskrift i sorte versaler: »Daab« og »Nadver«. På skibets vægge. †*Salmenummertavler*. 1844 omtales maling af nummertavlerne,¹⁷ hvoraf der 1862 var tre.⁸ Fotografier fra o. 1900 (i NM2) viser store profilindrammede tavler med skydenumre af træ i seks rækker.

Præsterækketavler (jfr. fig. 36), fire ens, den ældste formentlig fra 1776, 110×68 cm, med gulmalet listeramme og hvid skrift på sort bund. Den ældste har skriveskrift og indledes med overskriften: »Fortegnelse / Paa de Guds Ords Tienere, som siden Reformationen Har betient / Præste Embedet ved Henne og Lønne meenigheder, efter dend / Kundskab, som enten findis udi gamle Documenter, eller og / af de ældste Sogne mænd ere bleven ind hentet. / Henne sogn / Haver i Begyndelsen været separeret for sig self, oc haft sin egen Præst / allene, som først skal Have Været, saa vit mand veed af at sige / Hr. Oluf Pedersen i Aaret 1556«. Efter Hennes præster før annekteringen af Lønne sogn anføres Lønnes under overskriften:

»Lønne sogn. / Har i begyndelsen Været separeret for sig selv, oc haft sin egen Præst / allene«, derpå de fælles præster til 1782. Om Lønnes første præst, Hr. Jens Rusvard, berettes, at han blev brændt for trolddom ved Kærgård birketing, om Peter Wiberg (†1782) bl.a. at han havde været præst ved den kongelige flåde i syv år. Rækken fortsættes på tre nyere tavler med skriveskrift og versaler. På vestvæggen under pulpituret, begyndende i syd.

1859 ønskede synet en sortmalet tavle anskaffet, for at series pastorum kunne fortsættes på den, eftersom den gamle var fuldskreven med præsterne til 1780.²² Det var ikke sket 1862.⁸ 1907 nævnes to simple præsterækketavler i koret. 1948 blev tavlerne opsat på skibets nordvæg.

Fig. 39. *Stol, første del af 1700'rne, fra herskabspulpitur (s. 1264). I Nationalmuseet. LL fot. 1976. — *Sstuhl von der Herrschaftsempore, erste Hälfte des 18. Jahrhunderts.*

Fig. 40. Klokke, 1444 (s. 1266). NE fot. 1986. — *Glocke, 1444.*

Lysekroner, nyere i renæssancestil, én hænger i korets vestfag, tre i skibet. Kronerne i skibet har på hængekuglerne graveret givernes navne, fra øst: 1) »Skænket til Henne Kirke af Rentie Hans Hansen og Hustru Abelone, født Bakensen, Kirkeby, Julen 1932«. 2) »Skænket til Henne Kirke af Gaardejer Ole Laustsen og Hustru Nikoline f. Riber, Dyreby, Julen 1934«. 3) »Skænket til Henne Kirke af Rentier Jens Larsen Jensen og Hustru Gunnethe Kirstine f. Christensen, Henneberg, Julen 1933«.

Kirkeskib, fuldskib »Haab og Fred«, ophængt 1887. Skibet er en gave fra aftægtsmand Niels Gundesen, Houstrup, tilrigget af skipper Mads Jensen, Houstrup (Henningsen: Kirkeskibe Ribe, s. 359f.).

Ligbåre, o. 1700, af kraftigt fyrretræ, 285 cm lang. Båreladet udgøres af tremmer mellem bærestængerne, der i enderne er affasede som håndtag. De fire ben støttes af massive trekantknæ. Afslidte rester af sort maling. Ligbåren, der tidligst omtales 1730,²² står nu på våbenhusloftet.^{49a}

Klokke (fig. 40), 1444, tvnm. 95 cm, med indskrift af reliefminuskler i et bånd om halsen: »anno d(omi)ni mccccxliiii Iar na der bort xpi in maren ere« (I Herrens år 1444 efter Kristi fødsel, til ære for Maria). Små ligearmede kors med grenede ender adskiller ordene, idet dog et lidt større kryds-formet ornament indrammer Marias navn.⁵⁰ Overgangen mellem legeme og slagring ledsages af profilering, ligeledes hankene. Ophængt i vuggebom fra 1943. Den tofags klokkestol indeholder enkelte ældre dele af egetræ, men er næsten fornyet 1841, da den blev vendt så klokken kom til at svinge vest-øst i stedet for nord-syd, for at den bedre kunne høres.²²

GRAVMINDER

Mindetavle. O. 1851, over fem faldne fra den første slesvigske krig 1848-51. Sortmalet trætavle, 127×74 cm, med profileret, lysgrå ramme og hvid indskrift med versaler og skrive-skrift.⁵¹ Ophængt i den blændede norddør.

Gravsten. 1) O. 1665. Povel Christensen Scads, Guds Ords tjener i Henne kirke i 30 år, †1665 i hans alders 56. år, og hans hustru Elisa* beth Jensdatter.⁵² Sort kalksten, 202×144 cm, med udslidt indskrift. Stenen, med ottekantet indskriftfelt, hvorover en opstandelsesscene, samt omløbende skriftbånd med latinsk indskrift, og i hjørnerne evangelistmedaljoner, er ned i detaljerne magen til en gravsten, o. 1662, i N. Nebel (nr. 1, s. 1208f.). Oprindeligt i skibets gulv foran korbuen over en muret begravelse (nr. 1), hvor den endnu sås 1865.⁸ 1897 lå stenen inden for våbenhusdøren,⁵³ hvorfra den 1932 flyttedes til tårnrummet.

2) (Fig. 41) o. 1720. Knud Michelsen Guldager, *1651 i Ho præstegård, ordineret i Viborg til Henne og Lønne 1681, †1720 i hans alders 70. år (jfr. alterkalk), samt hans hustru Anne Knuds Datter, født i Sevel præstegård, †17□ i hendes alders □ år, som fødte ham 6 børn, hvoraf de 5 ældste hvile hos og så er sovende til de samtlige på Herrens herligheds dag skal opvækkes.⁵⁴ Lysgrå kalksten, i to stykker, 109+99×131 cm. Højvoalt indskriftfelt

omgivet af laurbærkrans, med nedslidt, ulæselig indskrift i reliefversaler. I hjørnerne sidder de fire evangelister i helfigur med bøger og symbolvæsner; øverst Mattæus (til venstre) og Markus, nederst Lukas (til venstre) og Johannes, alle med deres navne på små skriftbånd. Over og under indskriftfeltet fladovale skrifttavler med gravvers i fordybede versaler.

Stenen, der er nært beslægtet med en gravsten o. 1711 i Farup (Ribe hrd.), lå 1842 over graven på kirkegården, 20 skridt sydvest for kirkedøren.¹⁰ Fra 1882⁸ ved våbenhusets dør, hvor den ligger som trappesten, brudt i to stykker med endefladerne mod hinanden.

†*Gravsten*. O. 1638. Maren Povelstdatter af Henne præstegård, †1638 udi hendes unge år. En datter af præsten Poul Skads, jfr. gravsten nr. 1. Sås 1842 i kirkegulvet foran alteret.¹⁰

Murede begravelser. Ved sænkning af gulvet i skib og tårn 1932⁵⁵ fandt man, foruden tre jordfæstebegravelser i skibets vestende, en lille muret kælder ved skibets sydmur, fejlagtigt opfattet som Anne Staverskovs,⁵⁶ samt to murede gravkamre:

1) O. 1665, i skibets gulv foran korbuen med rester af to kister, hvoraf den ene sandsynligvis har rummet liget af Poul Christensen Skads †1665 (jfr. gravsten nr. 1).

Fig. 41. Gravsten (nr. 2, s. 1266). o. 1720, over sognepræst Knud Mikkelsen Guldager, †1720, og hustru Anne Knudsdatter. NJP fot. 1985. — *Grabstein, um 1720, des Pfarrers Knud Mikkelsen Guldager, †1720 und seiner Gattin Anne Knudsdatter.*

2) O. 1770, i tårngulvet med rester af fire kister tilhørende Christen Sørensen Rygaard til Hennegård, †1780, hans søn Søren Rygaard, †o. 1770, hustruen Elisabeth Marie von Gyldenfeldt, †1791, samt hendes anden mand Christen Stockholm, †1803 (jfr. †kalkmalede våbenskjolde).

I sidstnævnte gravkammer fandtes fire *kisteplader*.⁵⁷ 1) O. 1770. Søren Christensen Rygaard. Som en blomst han opspirede den 21. maj (...), visnede den 3. juli (...) og begravedes(?) den 27. dec. 17... Førstefødte af nr. 2-3.

2) O. 1780. Christen Sørrens(en) Rygaard, kgl. majestæts kammerassesor og herre til Hennegaard, *1742 på Hesselmed, søn af Søren Chrestensen Rygaard til Hesselmed og Hennegaard og Birgithe Johanne Petersen. Blev ejer af Hennegaard 1769 og indlod sig i ægteskab med frøken Elisabeth M. von Gyldenfeldt (jfr. nr. 3), hvilket ægteskab 17.. blev velsignet med en søn, der samme år blev indkaldt til den evige glæde (jfr. nr. 1), †1780.

3) O. 1791. Elisabeth Maria von Gyldenfeldt, †[1]791, indlod sig udi ægteskab første gang med kammerassesor Christen Rygaard (jfr. nr. 2), anden gang med kammerråd Christen Sto[c]kholm] [1]782 (jfr. nr. 4). Udi første ægteskab avlede hun en søn, Søren, som døde ung (jfr. nr. 1).

4) O. 1803. Kammerråd Christen Stockholm til Hennegård. Kistepladen var stort set ulæselig ved opgravningen 1932. I Stockholms testamente bestemtes, at ingen herefter måtte begrave i gravkammeret.⁵⁷

Kirkegårdsmonumenter. 1) O. 1881. »Dorothy Agnes Rothbarth, beloved wife of Heinrich E. E. Rothbarth, drowned at sea of the coast of Jutland 10. aug. 1881, aged 34 years. Her body was found 28. Aug. at Henne Coast.« Engelsk gravvers.⁵⁸ Gravstele af cement, højde 90 cm, med indfældede marmortavler, samt to hænder, der griber om hinanden. Vest for tårnet.

2) O. 1907. »Kaptajn Johan Johansen med endel av sit mandskap fra S/S Tinmaru«, †1907, Drammen. Granitstele på indhegnet gravsted. Ved norddiget.

3) O. 1918. Adam Anstatt, †5. aug. 1918. Tysk krigsminde, prototype fra 1. verdenskrig. Ved norddiget.

4) O. 1945. Ukendt engelsk sømand, død under 2. verdenskrig. Engelsk krigsminde, prototype fra 2. verdenskrig. Vest for tårnet.

Støbejernskors. Ved vestdiget samt i to rækker langs norddiget er opstillet i alt 23 sortmalede støbejernskors. De kan med én enkelt undtagelse (nr. 23) opdeles i *to hovedtyper* efter formen på korsarmenes ender: 1) Kløverbladformet afslutning, 2) fliget afslutning (sml. fig. 42). Mens type 1 findes i to størrelser: 1a) højde 93 cm, bredde 49 cm (nr. 1-2, 5-8, 10, 13-14) og 1b) højde 77 cm, bredde 42 cm (nr. 3-4, 9, 12, 15, 19), har alle kors af type 2 ensartede mål: højde 92 cm, bredde 48 cm (nr. 16-18, 20-22). Tidsmæssigt fordeler korsene af type 1 sig hovedsageligt på 1860'erne, mens korsene af type 2 er fra 1870'erne. De samme typer findes i bl.a. Ovtrup (s. 1157). Korsenes ensartethed og kronologiske fordeling viser, at man i jernstøberiet har anvendt de samme træmodeller gennem en årrække.⁵⁹

1) O. 1857. Sognefoged A. Bertelsen, *11. nov. 1792 i Houstrup, gift med AMGLD 8. maj 1825 (jfr. nr. 14), †27. sept. 1857. På bagsiden gravvers: »For din Bestilling i 25 aar har Kongen skænket dig Dannebrogskorset, men som du ikke oplevede at bære, da Døden bortkaldte dig til den evige Hvile«. Skrifteskrift. Type 1a. Ved norddiget, nordre række, nr. 6 fra vest.

2) O. 1858. I. K. Petersen, *3. jan. 1814 i Skjesbøl, Lunde sogn, †8. maj 1858. Gravvers. Skrifteskrift. Type 1a. Ved norddiget, nordre række, nr. 7 fra vest.

3) O. 1859. Con Iversen, *20. juni 1859, †25. juli 1859. Versaler. Type 1b. Ved norddiget, søndre række, nr. 6 fra vest.

4) 185[.]. J (?). M. Iversen, *13. marts 18[.], †19. marts 185[.]. Versaler. Type 1b. Afknækket kort neden for korsskæringen. Ved norddiget, søndre række, nr. 1 fra vest.

5) (Fig. 42) o. 1860. Strandfoged og klitopsynsmand Niels Pedersen, *25. marts 1782 i Henneb., gift 13. maj 1802 med Ane Nielsdat-

Fig. 42. Indhegnet gravsted med støbejernskors (nr. 20, 8, 5 og 6, s. 1268-69), o. 1879 og o. 1860-61, over hhv. strandfoged Peder Nielsen, †1879, Kirstine Pedersen, †1861, strandfoged Niels Pedersen, †1860, Ane Nielsdatter, †1848. NJP fot. 1985. — *Eingezüantes Grab mit gußeisernen Kreuzen, um 1879 und um 1860-61, des Strandvogts Peder Nielsen, †1879, bzw. der Kirstine Pedersen, †1861, des Strandvogts Niels Pedersen, †1860 und der Ane Nielsdatter, †1848.*

ter (jfr. nr. 6), †28. jan. 1860 i Henneby. Gravvers. Skrifteskrift. Type 1a. Opstillet sammen med kors over hustru (nr. 6), søn (nr. 20), svigerdatter (nr. 8), samt nr. 10 (svigerdatter?) i familiegravsted indhegnet af støbejernsgitter (fig. 42). Ved vestdiget, nr. 4 fra syd.

6) (Fig. 42) o. 1860 (1848). Ane Nielsdatter, *juni 1781 i Henneberg, gift 13. maj 1802 med Niels Pedersen i Henneby (jfr. nr. 5), †21. jan. 1848. Sandsynligvis samtidig med nr. 5. Gravvers. Skrifteskrift. Type 1a. Ved vestdiget, nr. 5 fra syd.

7) O. 1860. Søren Hansen Sørensen, *3. marts 1845, †15. april 1860. Martin Sørensen, *16. febr. 1846, †16. april 1860. Gravvers: »I

gik saa hastigt fra os bort, jer Vandring her var saare kort, tilsammen I vandred i Kærlighed, tilsammen I gik til Himlens Fred.« Skrivskrift. Type 1a. Ved vestdiget, nr. 6 fra syd.

8) (Fig. 42) o. 1861. Kirstine Pedersen, *7. juni 1805 i Houstrup, gift 15. april 1829 med Peder Nielsen i Henneby (jfr. nr. 20, samt svigerforældre nr. 5 og 6), †9. juni 1861. Gravvers. Skrivskrift. Type 1a. Ved vestdiget, nr. 3 fra syd.

9) O. 1862. H. N. Bendix Bakkensen, *9. jan. 1849 i Løit sogn, †22. marts 1862 i Kirkebye, Henne sogn (jfr. nr. 11). Skrivskrift. Type 1b. Ved norddiget, søndre række, nr. 5 fra vest.

10) O. 1863. Ane Marie Jensen, *19. april 1799 i Klinting, gift med Mads Nielsen 5. april 1829, †28. juni 1863 i Henneby. Gravvers. Skrivskrift. Type 1a. Ved vestdiget, nr. 1 fra syd.

11) O. 1865. Morten Bakkensen, *27. aug. 1819 i Kløvgaard, gift 5. nov. 1847 i Løyt sogn med Berte Marie N., *26. sept. 1865 i Kierkebye (jfr. nr. 9). Skrivskrift. Type 1b. Indstøbt i sekundær sten. Ved norddiget, nordre række, nr. 4 fra vest.

12) O. 1865. Gunder Cathrine Jensen, *17. okt. 1821 i Ø. Vrøgum, †7. maj 1865 i Stausø. Skrivskrift. Type 1b. Ved norddiget, søndre række, nr. 3 fra vest.

13) O. 1866. Sidsel Marie Nielsen, *14. (?) febr. 1831 i Kirkebye, †9. nov. 1866 i Kløvgaard. Gravvers. Skrivskrift. Type 1a. Ved norddiget, nordre række, nr. 3 fra vest.

14) O. 1866. Ane Margrethe Larsdatter, *7. april 1790 i Overfidde, †20. april 1866 i Kløvgaard (jfr. nr. 1). Gravvers. Skrivskrift. Type 1a. Ved norddiget, nordre række, nr. 2 fra vest.

15) 18[...]. Jens Christensen, *[...] april 18[...]4 i Stausø, †26. maj 18[...] sammesteds. Skrivskrift. Type 1b. Ved norddiget, søndre række, nr. 4 fra vest.

16) O. 1872. Mom Iversen, *12.(?) maj 1792, †7. maj 1872. Versaler. Type 2. Ved norddiget, nordre række, nr. 8 fra vest.

17) O. 1872. Niels Hansen Pedersen, *20. jan. 1857 i Nr. Farup, †4. sept. 1872 i Hen-

ne. Gravvers. Skrivskrift. Type 2. Ved norddiget, nordre række, nr. 9 fra vest.

18) O. 1876. Maren Chatrine Nielsen, født Bertelsen (jfr. nr. 1), *3.(?) nov. 1841 i Orting(?), †4. juni 1876 i Henneberg. Skrivskrift. Type 2. Ved norddiget, søndre række, nr. 7 fra vest.

19) O. 1876(?). Ebbe Hansen, *5. juni 1823(?) i Tjersborg, †3.jan. 1876(?) på Filsø. Skrivskrift. Type 1b. Ved norddiget, nordre række, nr. 5 fra vest.

20) (Fig. 42) o. 1879. Strandfoged Peder Nielsen, *16. sep. 1807 i Henneby, gift 15. april 1829 med Kirstine Pedersdatter (jfr. nr. 8, samt forældre nr. 5 og 6), †6. dec. 1879 sammesteds. Gravvers. Versaler. Type 2. Ved vestdiget, nr. 2 fra syd.

21) O. 1879. Anders Iversen, *10. febr. 18[...]4, †5.jan. 1879. Versaler. Type 2. Ved norddiget, søndre række, nr. 2 fra vest.

22) O. 1880. Jeppelinne Nielsen, *26. aug. 1840 i Kierkebye, †1.aug. 1880 i Kløvgaard. Gravvers. Versaler. Type 2. Ved norddiget, nordre række, nr. 1 fra vest.

23) 1850-80. Uden indskrift, men har formodentlig haft påmalet hvid indskrift. I modsætning til de øvrige kors har dette retkantede ender på korsarmene. På den øvre korsarm indstøbt en sommerfugl. Ved norddiget, søndre række, nr. 8 fra vest.

De fleste kors står nu direkte i jorden, men må oprindeligt have været faststøbt i cement eller indsat i plinte af granit eller støbejern. Ved norddiget findes en *jernplint*, 24 cm høj, der på forsiden har et påhæftet egetræ, på bagsiden et kors.

KILDER OG HENVISNINGER

Vedr. arkivalier for Ribe amt i almindelighed henvises til s. 50f., vedr. litteratur og forkortelser til s. 54f. Endvidere er benyttet:

Ved embedet. Synsprotokol 1862-1953. Liber datus for Henne-Lønne sogne 1842-1923. – *LA Vib.* Kærgård birks tingbøger 1626 og 1631. Vester Horne herreds tingbog 1668.

NM2. Håndskrifter. F. Uldall: Om de danske landsbykirker VII, 1886, s.263ff. – *Notebøger.* Søren

Abildgaard X, s. 15. — *Indberetninger*. Jacob Helms 1874 (bygning, inventar, gravminder). Chr. Axel Jensen 1897 (bygning, inventar, gravminder), Eigil Rothe 1904 (altertavle), 1904 (prædikestol, krucifiks), 1907 og 1909 (sidealtre), 1908 (sidealterborde) og 1910 (kalkmalerier), Niels Termansen 1915 (altertavle), Harald Munk 1919 (altertavle og prædikestol) og 1924 (stolestader og pulpitur), Elna Møller 1982 (bygning), Ebbe Nyborg 1980 og 1985 (inventar).

Tegninger og opmålinger. NM2. Tegning af altertavlens midtskab og sidealterskab samt klokkeindskrift ved anonym 1798. Skitser af stolestader ved Chr. Axel Jensen 1897. Tegning af bygning, korbuekrægbånd, font og sidealterfigur (nr. 2) ved E. Rondahl 1898. Kalke af mønster på sidealterskab (nr. 2) ved Eigil Rothe 1909. Kalker af altertavle og dennes indskrifter ved Harald Munk 1918. Akvareller af stolegavle ved Harald Munk 1920. Plan og snit af bygning ved Aage Bugge 1932. Forslag til orgel ved Marcussen og Søn 1961 og 1962. Plan af bygning samt forslag til orgel ved Richard Aas og Rolf Graae 1962. Plan og tværsnit af bygning ved Henrik Gram og Søren Gottfred Petersen 1978.

Litteratur. Evald Kappelskov: Om Henne sogn gennem tiderne, Henne 1969. — H. K. Kristensen: Nogle Fund ved Henne Kirke, i ÅrbRibe VIII, 1932, s. 212-15.

Historisk indledning ved Michael H. Gelting, beskrivelse af bygning og kalkmalerier ved Niels Jørgen Poulsen, inventar ved Ebbe Nyborg og Ole Olesen (orgler), gravminder ved Lars Grambye. Redaktionen afsluttet juni 1986.

¹ Ribe Oldemoder, udg. af O. Nielsen, 1869, s. 62. -

² DiplDan. 1 rk., II 87. -

³ Det kvaderhugne mandshoved i kirkens sydmur (jfr. s. 1241) opfattedes i 1700'rne (Hofmans Fundationer) som en biskop »Nicolai, som har opbyggt kirken«. -

⁴ DiplDan. 2 rk., V32. Den pavelige bekræftelse af inkorporationen 20. nov. 1303 (DiplDan. 2 rk., V 275) synes at vise, at omtalen af inkorporationen i biskoppens første gavebrev til Puggård 7. april 1298 er en senere tilføjelse. — Jfr. også Bjørn Kornerup: Ribe Katedralskoles Historie, I-II, 1947-52, bd. I, 92-93, samt Ebbe Nyborg: Enkeltmænd og fællesskaber i organiseringen af det romanske sognekirkebyggeri, i Strejflys over Danmarks bygningskultur. Festskrift til Harald Langberg, 1979, s. 37-64, især note 24. -

⁵ Endnu 1538 blev kirken betjent af en kapellan (RA. Ribe bisp. 1538. Reg. på sognepræsters ejendom og rente udi Varde syssel). Jfr. Bjørn Kornerup (note 4) bd. II, 221, 239 og 241. -

⁶ Kronens Skøder IV, 381. -

⁷ Trap: Danmark, 5. udg. bd. 23, s. 807. -

⁸ Synsprotokol 1862-1953. Ved embedet.

⁹ RA.DaKanc. C 16. Jy. Tegn. 1682-87 f° 126, 17. april 1683. Annekeringen skulle træde i kraft ved Henne og Nebel sognepræsters død. -

¹⁰ Liber daticus for Henne og Lønne sogne 1842-1923. Ved embedet. -

¹¹ LA Vib. V. Horne hrd.s tingbog 1668, s. 122a.

¹² LA Vib. Ribe bispearkiv. Ureg. korrespondance vdr. V. Horne hrd. 1570-1774 (C 4.79). -

¹³ Evald Kappelskov: Om Henne sogn gennem tiderne, Henne 1969, s. 107f. — Om begravelser i klitterne se Søren Manøe Hansen: Dødemandsbjerg, i ÅrbRibe, XXII, 1981, s. 177-94, især s. 184. -

¹⁴ H. K. Kristensen: Nogle Fund ved Henne Kirke, i ÅrbRibe, VIII, 1932, s. 212-15. -

¹⁵ Hovedet opfattedes i 1700'rne som biskop Nikolaj (jfr. note 3). Sml. også Mackeprang: Portaler, s. 323. -

¹⁶ Sml. krægbånd i Brande kirke, Vejle amt, afbildet i Mackeprang: Portaler, s. 296. -

¹⁷ RA Rtk. Rev. rgsk. Kirkerqsk. 275. Henne kirke 1831-47. -

¹⁸ LA Vib. Ribe bispearkiv. Kirkesyn 1696-1775 (C 4.189). -

¹⁹ Over resterne af gavlen er ved tårnets opførelse spændt to spidse aflastningsbuer (ses fra skibets loft). -

²⁰ Døren må være brudt i forbindelse med opsættelsen af Hennegårds lukkede stol, 1776, og indretningen af en gravkrypt i tårngulvet. -

²¹ LA Vib. Ribe stiftprovsti og Ribe købstadsprovsti. Synsprotokol for kirker og præstegårde 1812 ff. (C 36A.13). -

²² LA Vib. Skast, Ø. og V. Horne hrdr.s provsti. Synsprotokol 1828-91 (C 44.3-5). -

²³ Indb. ved Eigil Rothe 1910. NM2. -

²⁴ Jfr. kisteplader. -

²⁵ Den da endnu ikke 30-årige Picolomini, endnu kun oberst (ifølge indskriften »General«?), udnævntes efter slaget ved Lützen til general og nåede i sit eventyrlige liv at blive både hertug af Amalfi og kejserens kansler. Også Johann von Werth svang sig op til general og spillede en betydelig rolle i Tredivårskrigens senere del. Ritmester Kasper v. Ohr havde 1626 været i dansk tjeneste (Kong Christian den Fjerdes Egenhændige Breve II, 16), men må efter nederlaget ved Lutter am Barenberge være gået i Kejserens sold. Se Evald Kappelskov (jfr. note 13) s. 111 f., Dagligliv i Danmark i det syttende og attende Århundrede, red. Axel Steensberg, 1969, s. 237 og Otto Henne am Rhyn: Kulturgeschichte des deutschen Volkes II, Berlin 1886, s. 120, 133. -

²⁶ DK. Sjyll. s. 2832 f. -

²⁷ Jfr. Janderup s. 1047 med fig. 19 og DK. Sjyll. s. 2836f. med fig. a-1. -

²⁸ Initialerne »NCB« kan være præsten Niels Clausens (1598-1620) og dermed lægge en tidsramme for tavlens renæssanceudbygning. -

²⁹ Signaturen »Hans Poulsen Ribe 1725« læses også i en af apostlenes bøger. -

³⁰ Metalrester i hullerne viste, at roserne havde været af bly. De udførtes efter forbillede af tavlen fra Hütten (i Flensborg Bymuseum), ligesom den nævnte hængefrise udførtes efter Lukasaltret fra Katrinekirken i Lybæk. -

³¹ Tegninger fra 1798 (i NM2) viser, at begge sidealtertavler allerede da manglede deres fløje. Jfr. tegning af højaltertavlens midtskab fig. 14. -

³² Kun af ansigtets bemaling var alle middelalderlige rester da borte. -

³³ Da Jens Andersen ifølge sin gravskrift i Ribe - S. Katrine kirke døde 12. nov. 1700, må kalkens færdiggørelse med det graverede årstal skyldes en anden guldsmed, formentlig Johan Andersen, hvis mærke optræder ved siden af Jens Andersen Klynnes på en kalk fra 1690 i Fåborg kirke (Skast hrd.). -

³⁴ Ole Faber og Bo Bramsen: Varde Sølv. Guldsmedemestre på Varde-egnen og deres arbejder ca. 1600-1870, s. 70, 126, afbildning fig. 128. -

³⁵ Varde Sølv (jfr. note 34) s. 84f., 135. -

³⁶ Eigil Rothe oplyser i sin indb. 1904, at de to figurer »en tidlang, uden Tilladelser fra nogen, have været borttagne fra Kirken af Dr. Höegh Guldberg, bosat i Aarhus. De bleve af nuværende Skolelærer Hr. Rølle rekvirerede tilbage til Kirken, hvor de nu atter findes, men i overbeistet Tilstand henstillede i en Krog i Pulpituret.« -

³⁷ Jensen: Snedkere s. 38. -

³⁸ Jørgen Poulsen var præst til sin død 1596. Sønnen Jørgen Jørgensen har øjensynlig været hjælpepræst for faderen, indtil han 1584 selv fik kaldet i Grimstrup. -

³⁹ Også inventaret i Skast kirke og altertavlen i Vester Nebel (Skast hrd.) må skyldes denne »basunsnedker«. Hans arbejder - hvoraf de daterede synes at falde mellem 1603 og 1618 - findes først og frem-

mest i Ringkøbing amt. Initialerne »MS« på hans stolestader i Stavning kirke kan være en signatur. I så fald er han formentlig identisk med den Morten snedker fra Ringkøbing, der 1605 udførte Høver kirkes (forsvundne) stolestader. Se P. Severinsen: Fra Gamle Kirkeregnskabsbøger, i Hardsyssels Aarvog 1913, s. 163.

⁴⁰ Korets stader blev 1919 afdækket og suppleret af Harald Munk, skibets året efter nymalede efter mønster af korets.

⁴¹ LA Vib. Kærgård birks tingbog 19. aug. 1631.

⁴² NM2. Indb. 1874 ved Jacob Helms.

⁴³ Den kendes gennem et fotografi og en tegning af C. A. Jensen (i NM2). Jacob Helms bemærkede 1874 gavlen med fyldingen »nede i Kirken«. -

⁴⁴ Nyere bænke med genanvendte stolegavle, endnu med topstykker fra 1878, står i tårnummet og på kirkeloftet. Fire tilsvarende stolegavle er i Varde og Blåbjerg museer (inv. nr. V 10662-3 og C 1778-79). -

⁴¹ LA Vib. Kærgård birks tingbog 9. juni 1626. -

⁴⁶ Tolkningen forudsætter, at Birgitte Vind har været en søster til Christen Vind til Lydumgård og ikke, som ifølge Adelsårbogen, en datter af dennes ældre halvbroder Iver Vind og Anna Sandberg. Trap Danmark og Evald Kappelskov (jfr. note 13) opfatter våbenene som Hartvig Staverskovs og Birgitte Vinds fædrene, hvilket er umuligt. -

⁴⁷ Kopien er udført 1922 af møbelsnedker Olaf Olsen i Hillerød. -

⁴⁸ Optegnet af orgelbygger Knud Smenge. -

⁴⁹ Synsprotokol (jfr. note 8). Orglet stod endnu i kirken 1959. -

^{49a} Jfr. K. Høgsbro Østergaard: De gamle ligbærer, i ÅrbRibe 1952-55, s. 421 f. -

⁵⁰ Uldall s. 292f. Ornamentet optræder på en række andre klokker, der antages at stamme fra Nederlandene. I NM2 findes et aftryk af indskriften, foretaget af Uldall 1891 og en anonym aftegning af den fra 1798. -

⁵¹ Jfr. Høgsbro Østergaard: Vore faldne og døde i krigen 1848-49-50, i ÅrbRibe XII, 1948-51, s. 258 f. samt Evald Kappelskov: Om Henne sogn gennem tiderne, 1969, s. 103. -

⁵² Indskriften kendes fra liber daticus (jfr. note 10).

⁵³ Indb. ved Chr. A. Jensen 1897. NM2.

⁵⁴ Indskriften efter liber daticus (jfr. note 10); jfr.

også Evald Kappelskov, s. 95 f. -

⁵⁵ Evald Kappelskov, s. 80-86. -

⁵⁶ Evald Kappelskov (s. 81-82) formoder, at gravkælderens har været indrettet til Anne Staverskov til Hennegård (†1678). Hun blev imidlertid ligesom sin mand, Christoffer Hvas (†1658), bisat i Århus domkirke, jfr. DK. Århus, s. 845. -

⁵⁷ Nielsen: Herredsbeskrivelse, s. 57, samt Evald Kappelskov, s. 84. -

⁵⁸ Evald Kappelskov, s. 108 f. -

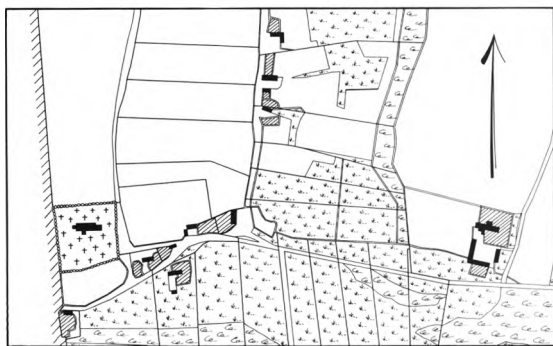

Fig. 43. Matrikelkort af Henne Kirkebys jorde 1:10000. Målt 1792 og omtegnet 1867. — *Katasterkarte 1:10000. Vermessen 1792, umgezeichnet 1867.*

⁵⁹ Om fremstillingen af støbejernskors, se Jeppe Tønsberg: Gravkors af støbejern, ÅrbRibe 1981, s. 91-100; Ebbe Johannsen: Danske antikviteter af støbejern, 1982, samt Aase Hansen: »Støbejernskors, et bidrag til gravmindernes nyere historie i Danmark«, upubliceret magisterkonferens, Københavns universitet 1971.